

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет перекладознавства

Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І.В. Корунця

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства

ЕТИКЕТНІ ФОРМУЛИ І КЛІШЕ В ДИПЛОМАТИЧНОМУ ДИСКУРСІ:
ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Студентки групи МПа 53-18
денної форми навчання
факультету перекладачів
спеціальності 035 Філологія,
спеціалізації 035.041 Германські мови і
літератури (переклад включно),
перша – англійська,
освітньо-професійної програми
Перекладознавство: професійно-
орієнтований переклад (англійська мова і
друга іноземна мова)
Бочковської Карини Вікторівни

Допущена до захисту
«___»_____ 2019 року

Завідувач кафедри
_____ проф. Ніконова В.Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Науковий керівник:
доктор філологічних наук,
професор Демецька В.В.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка: ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

School of Translation Studies

Korunets Department of English and German Philology and Translation

Master Qualifying Paper in Translation Studies

ETIQUETTICAL FORMULAS AND CLICHES IN DIPLOMATIC
DISCOURSE: TRANSLATIONAL PERSPECTIVE

Group MPa 53-18
Faculty of translation
Full-time student
Majoring 035 Philology,
Specialization 035.041 Germanic
Languages and Literature (including
Translation), English as the first language,
Educational Programme Translation
Studies: Specialized Translation (English
and Second Foreign Language)
Karyna V. Bochkovska

Research supervisor:
V.V. Demetska
Doctor of Philology,
Full Professor

Kyiv – 2019

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І.В. Корунця

Затверджую:

Завідувач кафедри англійської і німецької філології
та перекладу імені професора І.В. Корунця
_____ (підпис)

д.ф.н., проф. Ніконова В.Г.
“10” вересня 2019 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства

студента(ки) _____ курсу _____ групи факультету перекладознавства КНЛУ

(ПІБ студента)

спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Тема роботи _____

Науковий керівник _____

Дата видачі завдання _____ “10” вересня 2019 р.

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2018 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2018 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2018 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2019 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2019 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2019 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	17 жовтня 2019 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2019 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2019 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) _____ курсу групи _____ факультету перекладознавства спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова) _____

_____ (ПІБ студента)

за темою _____

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити ✓ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	_____ усі компоненти присутні , _____ один компонент відсутній _____ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ незначні помилки в оформленні _____ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)

_____ (ПІБ студента)

рекомендована до захисту

_____ (підпис керівника)

_____ (ПІБ керівника)

” ___ ” _____ 2019 року.

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студента(ки) _____ курсу групи _____ факультету перекладознавства спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

(ПІБ студента)

за темою _____

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — загалом 10 балів (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

_____
(ПІБ рецензента)
2019 р.

_____
(підпис рецензента)

” ____ ” _____

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕТИКЕТНИХ ФОРМУЛ І КЛІШЕ У МОВОЗНАВСТВІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ	5
1.1. Етикетні формули і кліше як перекладознавча проблема	5
1.2. Перекладацькі стратегії відтворення етикетних формул і кліше	10
1.3. Особливості дипломатичного дискурсу та специфіка його перекладу	19
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2	
ТИПОЛОГІЯ І ФУНКЦІЇ ЕТИКЕТНИХ ФОРМУЛ І КЛІШЕ У ДИПЛОМАТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	29
2.1. Семантична класифікація етикетних формул і кліше у дипломатичному дискурсі	29
2.2. Структурні моделі етикетних формул і кліше у дипломатичному дискурсі	37
2.3. Прагматичні функції етикетних формул і кліше у дипломатичному дискурсі	44
Висновки до розділу 2	50
РОЗДІЛ 3	
ВІДТВОРЕННЯ ЕТИКЕТНИХ ФОРМУЛ І КЛІШЕ У ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ	52
3.1. Способи еквівалентного відтворення українською мовою етикетних формул і кліше у перекладах текстів англомовного дипломатичного дискурсу	52
3.2. Застосування перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій етикетних формул і кліше у перекладі текстів англомовного дискурсу	58

Висновки до розділу 3.....	70
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	82
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	83
ДОДАТКИ	85
Додаток А. Етикетні формули в дипломатичному дискурсі та їх відтворення в українському перекладі.....	85
SUMMARY	104

ВСТУП

Дипломну роботу присвячено вивченню етикетних формул і кліше в дипломатичному дискурсі у перекладознавчому аспекті.

У сучасному мовознавстві етикетні формули ввічливості досліджуються як в суспільних сферах спілкування, так і поза культурою спілкування: С. Богдан [5], О. Малюга [37], Я. Радевич-Винницький [47], М. Стельмахович [51], Л. Сахарчук [48], Є.Чак [58], І.Шевченко [60] та ін. Однак, питання етикету взагалі і, зокрема, проблема мовної етики та етичних форм ввічливості продовжує хвилювати лінгвістів [50: 296].

Огляд наукової літератури з досліджуваного питання, а саме: етикетні формули і кліше в дипломатичному дискурсі у перекладознавчому аспекті (В. Бабюк, Л. Баландіна, О. Больщикова, Н. Вахранєва, Т. Волкова, О. Галинська, Н. Депутатова, О. Камінська, Т. Кириллова та ін.) дає можливість стверджувати, що в сучасному мовознавстві та перекладознавстві даній проблемі приділено недостатньо уваги.

Актуальність роботи визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних та перекладознавчих досліджень на виявлення особливостей етикетних формул і кліше в дипломатичному дискурсі у перекладознавчому аспекті.

Метою дослідження є вивчення етикетних формул і кліше в дипломатичному дискурсі у перекладознавчому аспекті.

Для досягнення мети ставилися такі **завдання**:

- визначити теоретичні засади вивчення етикетних формул і кліше у мовознавстві і перекладознавстві;
- охарактеризувати етикетні формули і кліше як перекладознавчу проблему;
- дослідити особливості дипломатичного дискурсу та специфіку його перекладу;

- виокремити перекладацькі стратегії відтворення етикетних формул і кліше;

- розглянути типологію і функції етикетних формул і кліше у дипломатичному дискурсі, а саме: структурні моделі етикетних формул і кліше та їх прагматичні функції у дипломатичному дискурсі; семантичну класифікацію етикетних формул і кліше у дипломатичному дискурсі.

- охарактеризувати способи еквівалентного відтворення українською мовою етикетних формул і кліше у перекладах текстів англомовного дипломатичного дискурсу;

- проаналізувати застосування перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій етикетних формул і кліше у перекладі текстів англомовного дискурсу.

Об'єктом дослідження є дипломатичний дискурс.

Предметом дослідження є етикетні формули і кліше в дипломатичному дискурсі у перекладознавчому аспекті.

Матеріалом дослідження послужили дипломатичні документи: вербальні та приватні ноти, меморандуми, протоколи, заявки уряду та інші офіційні документи, політичні листи, інформаційні повідомлення та політичні телеграми тощо.

Методи дослідження зумовлені метою, завданнями та проаналізованим матеріалом: зіставний метод, що полягає у співвіднесенні лексичних, лексико-граматичних та граматичних структур мовою оригіналу та їх українських відповідників у текстах дипломатичного дискурсу; контекстуально-інтерпретаційний, що полягає у з'ясуванні специфіки значення слів та словосполучень у тексті оригіналу та його перекладі; описовий, за допомогою якого було обґрунтовано використання певного типу трансформацій; метод трансформаційного аналізу, що полягає у дослідженні різних видів трансформацій, а саме: лексичних, лексико-граматичних та граматичних.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у ньому комплексно розглядаються етикетні формули і кліше в дипломатичному дискурсі у перекладознавчому аспекті. Проводиться дослідження конкретних особливостей текстових фрагментів англомовних дипломатичних документів та їх україномовних відповідників.

Практичне значення дослідження дипломної роботи полягає в тому, що зібраний та проаналізований матеріал може бути використаний на лекціях з перекладознавства, стилістики, лексикології англійської мови. Запропоноване дослідження має не тільки науково-пізнавальний характер: його результати можуть бути корисними для філологів та перекладачів, які прагнуть удосконалювати свій професійний рівень.

Логіка дослідження зумовила **структуру** дипломної роботи, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури, списку довідкової літератури, списку джерел ілюстративного матеріалу, додатків, резюме.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми роботи, визначено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано його мету та завдання, схарактеризовано джерела добору ілюстративного матеріалу та дослідницькі методи, наукову новизну, розкрито практичну цінність дослідження.

У **першому розділі** визначено теоретичні засади вивчення етикетних формул і кліше у мовознавстві і перекладознавстві; охарактеризовано етикетні формули і кліше як перекладознавчу проблему; досліджено особливості дипломатичного дискурсу та специфіку його перекладу; виокремлено специфічні ознаки дипломатичного дискурсу, його місце в системі офіційно-ділового дискурсу.

У **другому розділі** розглянуто типологію і функції етикетних формул і кліше у дипломатичному дискурсі, а саме: структурні моделі етикетних формул і кліше та їх прагматичні функції у дипломатичному дискурсі;

семантичну класифікацію етикетних формул і кліше у дипломатичному дискурсі.

У **третьому розділі** охарактеризовано способи еквівалентного відтворення українською мовою етикетних формул і кліше у перекладах текстів англомовного дипломатичного дискурсу; проаналізовано застосування перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій етикетних формул і кліше у перекладі текстів англомовного дискурсу.

У **висновках** коротко викладено основні результати дослідження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕТИКЕТНИХ ФОРМУЛ І КЛІШЕ У МОВОЗНАВСТВІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1. Етикетні формули і кліше як перекладознавча проблема

Різні мови світу виробили спеціальні (лексичні, морфологічні, синтаксичні, просодичні) засоби вираження ввічливості, спеціальні етикетні мовні формули, які утворюють у кожній конкретній мові цілу систему — мовний етикет [57: URL]. Це власне етикетні мовні формули, тобто такі усталені мовні формули, що вживаються при зав'язуванні контакту між комунікантами, як, наприклад, формули звертань і вітань: при підтриманні контакту — формули вибачення, прохання, подяки та ін.; при припиненні контакту — формули прощання, побажання тощо. Сам мовний етикет включає, крім власне етикетних формул, ще й соціально-мовні символи етикетного рівня: етикетні форми заперечення (незгоди) і ствердження (згоди), форми питань, що використовуються в певних соціально-культурних групах.

Відповідно, мовний контакт повинен забезпечувати весь комунікативний акт від початку і до закінчення. У кожній ланці мовного контакту (зав'язування контакту, підтримання контакту, припинення контакту) відбором етикетних мовних формул створюється тональність спілкування, тобто така соціальна якість ситуації спілкування, яку можна визначити як ступінь дотримання етичних норм взаємодії комунікантів, як показник культурності, інтелігентності співрозмовників.

Форми і засоби вираження етикету зумовлені екстралінгвістичними соціальними чинниками, які залежать від характеру ситуації, характеристики співрозмовників (стать, вік, соціальний статус, роль тощо), ієрархії соціального стану співрозмовників (нижчий, рівний, вищий), функцій

висловлювання (прохання, наказ і т.п.). Сукупність цих факторів обумовлює різноманіття етикетних комунікативних проявів потенційно можливих у природних мовах різних народів [50: 296 – 297].

В англійській мові існують певні мовні структури, що використовуються для того, щоб зробити прохання, питання чи твердження мовця менш різким та прямим, більш «дистанційованим» від реального положення речей, а разом з тим і більш ввічливим. Принцип ввічливості в найбільш загальному вигляді можливо визначити як тип соціальної взаємодії, в основі якого лежить повага до особистості партнера [68: 81]. Дотримання цього принципу накладає певні вимоги до поведінки членів суспільства, які полягають у тому, щоб враховувати інтереси партнера, рахуватися з його думкою та бажаннями, полегшувати по можливості завдання, які покладені на нього. Дотримання принципу ввічливості має на меті домогтися максимальної ефективності соціальної взаємодії за рахунок «збереження соціальної рівноваги і дружніх відносин». Дж. Ліч вважає, що в комунікативній практиці цей принцип відіграє більш значну роль, ніж принцип кооперації [68: 82].

Для того, щоб бути ввічливим, слід знати, що і за яких обставин вважається ввічливим. Очевидно, ввічливість є відносним поняттям і багато в чому визначається правилами, які прийняті в різних ситуаціях спілкування: те, що вважається ввічливим в одному комунікативному контексті, може бути нейтральним у другому і неприйнятним у третьому. Комунікативний контекст, який впливає на вибір форми вираження, включає наступні суттєві ознаки ситуації спілкування [50: 298]:

- а) взаємоположення комунікантів (рівне, вище, нижче);
- б) ступінь соціально-психологічної дистанції (далека, близька);
- в) обставини спілкування (офіційні, неофіційні, невимушені).

Принципи використання етикетних формул [2: URL]:

- 1) принцип ввічливості;

2) принцип відповідності мовної ситуації, а саме: обстановка спілкування (офіційна / неофіційна) і фактор адресата (соціальний статус, особисті заслуги, вік / стать, ступінь знайомства).

Вживання етикетного кліше в українському та англійському суспільстві відрізняється в силу культурних і мовних традицій. Одним із способів дослідження особливостей використання клішованих виразів у мовленні носія української або англійської мови є їх порівняльний аналіз.

Привітання – це один із основних знаків мовного етикету. Незалежно від способу спілкування (особиста зустріч, телефонний дзвінок, лист) розмова починається саме з нього. Щодня кожна людина може вітати при зустрічі незнайомих людей, колег, друзів, рідних, тощо. Як правило, при вступі у мовний контакт зі знайомим, старшим за віком або положенню, першим починає розмову молодший, а в ситуації вітання гостей – розмову починає господар будинку. Всі ці елементи вказують на наявність правил вітання в суспільстві. Нехтування цими правилами може призвести як до порушення норм спілкування і мовленнєвого етикету, так і до приниження гідності співрозмовника [6: URL].

Серед традиційних етикетних формул вітання в англійській мові можна виділити наступні – *Good morning / evening / night*, а в українській мові – *Доброго ранку / Добрий день / вечір*.

Іноді вітання перекладається еквівалентним відповідником в українській мові «Привіт», використаним у другій особі однини. Подібна форма повністю відповідає його оригінальній формі *Hello*. У даному випадку ситуація є неформальною, саме тому співрозмовник використовує не офіційне звернення, а ласкаве англійське звертання *dear*, яке українською мовою перекладається його повним еквівалентом «шановна».

Таким чином, переклад привітальних виразів більшістю випадків передає точну специфіку ситуації говоріння. Кліше-вітання мають схожі семантичні компоненти і одну і ту ж саму синтаксичну структуру як в ролі

мовця, так і у вербальній реакції адресата. Як показує дослідження, строго фіксоване положення в дискурсі мають тільки ті етикетні кліше, які виконують фатичну функцію, пов'язану, як правило, з початком і кінцем комунікативного акту. Вибір комунікантом відповідного клішованого виразу, а також його структури може варіюватися в залежності від наступних факторів: рівності/нерівності учасників комунікативного процесу за соціальним статусом, різницею у віці, ступенем знайомства учасників, типом комунікативної ситуації, фреймами конвенціональних установлень, відносинами між учасниками.

Серед лексико-семантичних модифікацій одиниць мови в перекладі текстів дипломатичної комунікації, в тому числі етикетних формул і кліше, можна виділити наступні групи перекладацьких особливостей [25: 46]:

1. Точний переклад (наявність словникового відповідника) лексичної одиниці з мови оригіналу на мову перекладу.

2. Переклад усталених мовних одиниць з частковою зміною змісту вихідної лексичної одиниці. До даної категорії відноситься такий вид трансформації в перекладі, при якій один з елементів словосполучення перекладається з урахуванням властивих перекладній мові стійких виразів.

3. Переклад з розширенням вихідної лексичної одиниці. На прикладі перекладів висловлювань дипломатів можна дійти висновку про те, що розширення значення відбувається з огляду на те, що слово в мові перекладу має більший ступінь інформаційної невизначеності. Тактика перекладу з використанням лексичного розширення вихідної одиниці тексту обумовлена завданням більшої інформованості реципієнта про ту ситуацію, в контексті якої виконаний переклад.

4. Описовий перекладу у разі розбіжності значень лексичних одиниць. Прийом описового перекладу часто використовується в тих випадках, коли в мові перекладу відсутні потрібні поняття, або при розбіжності структур вихідної мови з мовою перекладу на граматичному рівні.

5. Переклад зі звуженням значення (з опущенням вихідної лексичної одиниці).

Необхідно відзначити, що елементи вихідної мови, відсутні у мові перекладу мають найчастіше яскраво-виражене емоційне забарвлення негативного або скоріше агресивного змісту. Відсутність перекладу вихідних мовних одиниць продиктовано, на наш погляд, прагненням перекладача «згладити гострі кути» в промові представника зовнішньополітичного відомства. Таким чином, виходить, що стилістично забарвлене мовлення дипломатів у вихідній мові не відповідає рівню емоційного забарвлення в перекладі. У зв'язку з цим, виникає питання: чи має перекладач право на такого роду «умовчання» в тексті?

Згідно з І.С. Алексєєвої, в процесі перекладу перекладач повинен передати інваріант вихідного тексту мовою перекладу в максимальній мірі за допомогою професійних компетенцій [1: 30]. З одного боку, ключовим принципом перекладача є транспарентність перекладу і точна передача сенсу вихідного тексту, що надсилається адресатом. У такому випадку відсутність перекладу елементів вихідного тексту може бути сприйнята як помилка перекладача або його некомпетентність. Слід зазначити, що мова йде про письмовий переклад, в якому неприпустимі смислові втрати (тоді як в усному перекладі іноді можна допускати смислові елімінації). З іншого боку, на перекладачі дипломатичних документів лежить певна відповідальність, пов'язана з представленням державних інтересів. Адже дипломат представляє інтереси держави і одночасно підтримує її імідж на міжнародній арені.

Найбільш поширеними прийомами перекладу відповідних лексичних одиниць у мовленні дипломатів є переклад із звуженням значення вихідної лексичної одиниці. Звуження відбувається за рахунок усталених мовних одиниць у мові перекладу. Це пов'язано з тим, що дипломатичній мові

більшою мірою характерне використання стійких лексичних одиниць, які утворюють дипломатичний глосарій, як в оригіналі, так і в мові перекладу.

1.2. Перекладацькі стратегії відтворення етикетних формул і кліше

Серед багатьох складних питань, які вивчає сучасне мовознавство, важливе місце займають проблеми перекладу. Як відомо, процес перекладу не є простою заміною одиниць однієї мови одиницями іншої мови. Навпаки, це складний процес, який включає в себе цілу низку операцій [50: 296].

Одним із центральних завдань теорії перекладу є вибір перекладачем мовних засобів, стратегій і прийомів. Успішний результат, тобто готовий коректний, адекватний текст на мові перекладу, залежить багато в чому від обраних перекладацьких стратегій, знань перекладацьких практик і методів перекладу, а також умінь їх застосовувати на практиці.

Під перекладом розуміють найбільш точне відтворення знакових одиниць вихідної мови в мові перекладу. Сукупність професійних перекладацьких прийомів вченими трактується як техніка перекладу.

Розглянемо термінологічні особливості таких понять, як стратегія, тактика, засіб, прийом і метод перекладу.

Перекладацька стратегія – програма перекладацьких дій [16: 65]; метод виконання перекладацького завдання, що полягає в адекватній передачі з іноземної мови на мову перекладу комунікативної інтенції відправника, з урахуванням культурологічних та особистісних особливостей оратора, базового рівня, мовної надкатегорії та підкатегорії [16:66].

Тактику перекладу можна розглядати в двох аспектах – тактики перекладу де-юре і тактики перекладу де-факто []. Тактика перекладу де-юре – це програма дій перекладача, яка розробляється з урахуванням теорії і сформованої практики перекладу текстів конкретного характеру. Тактика

перекладу де-факто – це наявність системності та цілеспрямованості в практичних діях перекладача, вектор яких спрямований у бік досягнення адекватності. Системність і цілеспрямованість роботи перекладача, що впливають на якість тексту перекладу є ознакою наявності тактики де-факто, що узгоджується з тактикою де-юре.

Засіб чи спосіб перекладу – це певний шлях виконання перекладу того чи іншого виду. Способи перекладу являють собою мовні можливості перекодування мінімальних одиниць перекладу, шляхом використання яких виконуються переклади певних типів, видів, стилів і жанрів [23: 67].

Перекладацькі прийоми – це засоби, за допомогою яких можна здійснити той чи інший переклад більш точно, правильно, еквівалентно, відповідно до вимог оформлення його виду, типу, жанру, стилю [32: 56].

Термін *метод перекладу* ми вважаємо родовим, а прийом та спосіб перекладу видовими поняттями, при цьому на рівні тексту перекладач спочатку обирає між методом перекладу (прямий/непрямий, підстановки/трансформації, відчужений/одомашнений) [32: 57], а потім з метою забезпечення максимальної адекватності перекладу послуговується прийомами та способами перекладу.

Т.А. Казакова [25: 14 – 16] виділяє серед способів перекладу семантичний і комунікативний переклад. Семантичний переклад полягає в максимально повній передачі контекстуального значення в мові перекладу. За словами автора, в семантичному перекладі зустрічаються дві перекладацькі стратегії: стратегія, орієнтована на спосіб вираження вихідного тексту в мові перекладу іншими засобами (характерними саме для мови перекладу), стратегія, орієнтована на збереження вихідної форми вираження. Семантичний переклад більшою мірою орієнтований на збереження специфіки формальних, змістовних особливостей знаків вихідного тексту.

Згідно з визначенням В.Н. Комісарова, в основі загальної стратегії перекладача лежить прагнення до максимального розуміння тексту, що перекладається і знаходження еквівалентного значення в мові перекладу. До стратегічних принципів перекладача автор відносить прагнення до знаходження кращого варіанта в мові перекладу. Факторами, що визначають перекладацьку стратегію, є мета перекладу, тип тексту, що перекладається і характер передбачуваного рецептора перекладу [33: 114].

У перекладацькому процесі Х. Крінгс виділяє два типи перекладацьких проблем: проблеми розуміння і проблеми передачі сенсу. Стадії перекладу автор представляє нам в такій послідовності: доперекладацький аналіз тексту, власне переклад і постперекладацька обробка тексту [67: 46].

На відміну від Х. Крінгса І.С. Алексєєва виділяє такі етапи перекладацького процесу:

- доперекладацький аналіз;
- аналітичний варіативний пошук;
- аналіз результатів перекладу [1: 144].

Відповідні етапи перекладацького процесу відрізняються наступними особливостями. Так, у діях перекладача виявляються три взаємопов'язаних етапи перекладацького процесу, які відрізняються характером мовних дій. До першого такого етапу відносимо дії перекладача, пов'язані з витяганням інформації з оригіналу. До другого – всю процедуру вибору необхідних засобів у ПМ при створенні тексту перекладу.

Етап добування інформації з оригіналу зазвичай називають «з'ясуванням значення». На цьому етапі перекладач повинен отримати інформацію, що міститься як у самому перекладному відрізку оригіналу, так і в лінгвістичному і ситуативному контексті, і на основі цієї інформації зробити необхідні висновки про зміст, який йому належить відтворити на наступному етапі. Зміст тексту, що перекладається часто являє собою складний інформаційний комплекс, розуміння якого вимагає від Рецептора

значної розумової «роботи». Ця робота має бути виконана і перекладачем, що виступає на першому етапі перекладацького акту як Рецептор тексту оригіналу.

Другий етап процесу перекладу – вибір мовних засобів при створенні тексту перекладу – являє собою мовні дії перекладача у ПМ. Але й тут створення перекладачем тексту у ПМ відрізняється від звичайної мовної діяльності комунікантів, що користуються цією мовою. Йдеться про особливості, пов'язані з вторинністю змісту перекладу. Переклади відрізняються від оригінальних текстів частішим використанням структур, аналогічних структурам тексту оригіналу, значною кількістю штучно створюваних одиниць, що відображають формальні ознаки іншомовних одиниць, великим числом лексичних одиниць, що відтворюють зміст часто вживаних слів. У процесі перекладу обидва зазначених етапа тісно пов'язані між собою.

Всі вищевказані етапи, разом із третім етапом, що містить аналіз результатів перекладацького процесу розкривають найважливіші лінгвістичні аспекти перекладу, показують його результати та шляхи досягнення цих результатів.

У процесі перекладу слід враховувати не тільки мовні особливості вихідного тексту, але і його екстралінгвальні фактори, в тому числі, дискурсивність. Дискурсивність у перекладі виражається в зверненні до особливостей комунікації, її типових властивостей. Так, у процесі перекладу перекладач повинен враховувати лінгвістичні особливості вихідного тексту, а також розуміти комунікативні стратегії вихідного тексту.

Виконуючи дипломатичний переклад, перекладачеві слід чітко розуміти, в контексті якої події складено документ на мові оригіналу, а також знати позицію держави з тих чи інших питань зовнішньої політики – тобто володіти широким колом екстралінгвальних знань.

Т.А. Волкова на етапі доперекладацького аналізу тексту виділяє наступні стратегії перекладу [14: 231]:

- генеральна стратегія перекладу (прагнення до повноти розуміння вихідного тексту);
- гіперстратегії перекладу (безпосередньо процес перекладу);
- макростратегії перекладу (рівень дискурсу і комунікації).

На даному етапі перекладач враховує характерні дискурсивні риси; мікростратегії та макростратегії перекладу (рівень тексту й дискурсу, тобто переклад тексту, дискурсу з урахуванням лексичних, стилістичних, синтаксичних та інших особливостей).

Переклад офіційного тексту повинен передавати зміст оригіналу в максимально близькій до оригіналу формі. Коректність перекладу визначається у володінні перекладачем мовою оригіналу і мовними реаліями. Переклад полягає у відтворенні на мові рецептора найбільш близького природного еквівалента вихідного повідомлення з точки зору значення і стилю [13: 67].

Питання лексичної еквівалентності в перекладі дипломатичних текстів займає чільну роль, оскільки основним завданням перекладача є точна передача значення мовних одиниць. Точність при перекладі текстів дипломатичної діяльності має пріоритетний характер. На особливу увагу перекладача стосовно текстів дипломатичної комунікації заслуговує переклад посад, міжнародних організацій і «дискурсивних формул». У разі відсутності точного мовного інваріанта лексеми в мові перекладу перекладач вдається до використання перифразу, запозичення або калькування.

У сучасній лінгвістиці не існує чіткого визначення стратегії перекладу. Так, В.Н. Комісаров стверджує, що «перекладацька стратегія – це своєрідне перекладацьке мислення, яке лежить в основі дій перекладача» [34: 208]. Н.К. Гарбовський називає перекладацьку стратегію генеральною лінією поведінки

перекладача, що дозволяє йому вирішити, що менш важливо і тому може бути опущено в конкретній перекладацькій ситуації [19: 508].

Що стосується аналізу різних типів інституціонального дискурсу Т.А. Волкова описує стратегію перекладу як сукупність прийомів, які цілеспрямовано використовуються в процесі перекладацької діяльності в двомовній ситуації для оптимізації розуміння вихідного тексту (далі – ВТ) і гнучкого варіативного пошуку найбільш точної відповідності цього тексту в мові перекладу (далі – ПМ) з урахуванням умов виконання перекладу, типу тексту і характеру передбачуваного реципієнта [15: 21].

З метою оптимізації процесу перекладу в цілому і уточнення поняття стратегії перекладу нам видається актуальним опис даних понять, тобто перекладацького процесу і його стратегій, з позицій діалогічного підходу, який будується на розумінні взаємодії автора тексту і його адресата як процесу розвитку їх відносин, формування їхніх оцінок, емоцій, смислів під впливом один одного в ході діалогічного спілкування [46: 49].

Перекладач, який виступає у функції посередника, свідомо чи несвідомо включає в переклад власне розуміння оригіналу. Він двічі коригує вихідний сенс у першій і другій фазах перекладацького процесу. Першочергове завдання перекладача полягає в тому, щоб скоротити відстань між автором в оригіналі і рецептивним змістом та цілями перекладу. Баланс між інтерпретаціями перекладача і реального адресата, який теж здійснює корекцію сенсу «як власну рефлексію тексту в структурі своєї свідомості», залежить не тільки від перекладача, а й «від ефективності авторської програми адресованості, компетентності реального адресата і співвідношення просторово-часових континуумів автора оригіналу, перекладача і адресата» [49: 79 – 80].

Відповідно, досягнення оптимальної збалансованості інтерпретацій забезпечується готовністю перекладача до багатостороннього діалогу. Він не може ухилитися від спілкування з автором ВТ, адресатом ПТ і

соціокультурним контекстом в цілому і тому організовує свою діяльність як діалог: сприймаючи оригінал, він «конструює» його на основі свого досвіду і тих «показчиків», що обмежують вбудовану в нього програму інтерактивності та інтерпретації, і співвідносить власний інтерпретативний процес з програмуванням інтерпретації адресатом тексту перекладу.

Іншими словами, діяльність перекладача виявляється залученою в певні діалогічні відносини, які є «не просто обміном репліками між мовцями, а складним переплетенням взаємних впливів мовця і слухача один на одного і контексту» [46: 138]. Діалогічні відносини мають своєрідний характер – вони не зводяться ні до логічних, ні до лінгвістичних, ні до будь-яких інших відносин. Простежуючи їх динаміку в процесі перекладу, ми бачимо, як перекладач створює зони діалогічного контакту, і таким чином виявляємо загальну стратегію перекладу.

Стратегія перекладу формально виражається у використанні в ПТ певних стереотипізованих структур і засобів діалогізації і відображає базову структуру ПТ, дозволяючи аналізувати переклад як процес пошуку можливих відповідей на хвилюючі перекладача питання, з одного боку, і як процес смислопородження, в який втягуються автор, сам перекладач і адресат, з іншого боку [31: 42]. З цих позицій стратегію перекладу можна описати як нескінченну сукупність прийомів, спрямованих на благополучне вирішення контакту учасників процесу перекладу в умовах двомовної ситуації.

Надійним способом реалізації принципу ввічливості слугує передача комунікативного наміру у вигляді прохання його здійснити. Можливі різні способи передачі такого прохання, за допомогою окремого висловлювання, частини висловлювання, складного речення [50: 297], наприклад:

May I go across with you? (ОПАМ: 34)

– *А можна й мені з вами?* (ОПАМ: 34)

У цьому прикладі прохання передається загальним питальним реченням з маркером ввічливості, вираженим модальним дієсловом *may*, що відтворюється українським відповідником *А можна*.

Зазвичай, ми висловлюємо прохання у формі загального питання, щоб те не здавалося занадто різким. Загальне питання передбачає те, що слухач може погодитись чи не погодитись з повідомленою інформацією, наприклад:

Now, will you take a little drop of something? (ОПАМ: 78)

– *Може, вип'єте крапельночку?* (ОПАМ: 78)

В українському перекладі не вживаються складні вирази на кшталт: *Чи не будете ви такі ласкаві...?*, *Чи не буде ваша ласка...?* тому, що вони нетипові для даної комунікативної ситуації в українській мові. Натомість, у реченні використовується друга особа множини та вибачення перед переходом. У англійському варіанті ввічливість тримається саме на синтаксичній конструкції питального речення.

Для вираження більш ввічливої форми можна також застосовувати дієслівні форми, що позначають віддаленість від об'єктивної реальності. З цією метою часто використовують минулі часи, але це стосується лише англійської мови. В українській мові ввічливість реалізується не за рахунок часових форм, а за рахунок введення другої особи множини та умовного способу дії [50: 298].

Подібне відноситься і до використання прогресивних форм дієслова в англійській мові. Вони здаються більш простими та менш різкими ніж прості форми, тому що припускають щось постійне та незакінчене. В українській мові такі форми відсутні і замінюються у перекладі умовним способом чи використанням другої особи множини. Майбутні прогресивні форми дієслова часто використовують в англійській мові ще й для того, щоб ввічливо дізнатися про плани співрозмовника. В українських перекладах ввічливість реалізовується за допомогою різноманітних фраз-кліше, наприклад:

Will you be going away at the weekend?

– *Чи не могли б ви повідомити нам, якщо поїдете кудись на вихідні?*

Модальні дієслова *would, could, might* також пом'якшують питання, прохання та припущення англійської мови. *Would* часто використовується для формування запитань та прохань з дієсловами *like, prefer*, наприклад:

What would you like for dinner?

– *Що ви бажаєте на обід?*

Питання з *Shall I/we* використовують (особливо у британському варіанті) для того, щоб ввічливо запитати про вказівки та прийняті рішення, запропонувати поміч та послуги, а також зробити припущення. *Will* у таких випадках не використовується [38: 293], наприклад:

What time shall we come and see you?

– *О котрій вам буде зручно, щоб ми прийшли?*

З прикладів можна побачити, що в українській мові відсутні допоміжні дієслова та структура запитання англійської мови, тому ввічливість у таких випадках реалізується за рахунок лексичних додавань та вживання другої особи множини.

У ввічливих питаннях, проханнях, наказах англійської мови часто використовують формули: *Will you...?, Would like (+ infinitive)?, If you would like...?, Would you mind...? та Do you mind...?* При перекладі українською мовою вживаються наступні фрази-відповідники: *Чи не могли б ви...?, Чи не хотіли б ви...?, Якщо ваша ласка...?, Чи ви не заперечуєте...?*

Майбутній час в англійській мові можна використати для того, щоб ввічливо дізнатися про плани людей. Коли мовець використовує цей час, щоб запитати про те «Що ви вже вирішили?», він показує, що не має на меті впливати на наміри слухача. В українській мові такого розмаїття питальних конструкцій не існує і всі вищезгадані відтінки значення можна вдало підкреслити інтонацією [38: 297]. Зміна інтонації у таких випадках більш типова для української мови.

Під час ситуації знайомства в англійській мові часто вживаються етикетні форми ввічливості. Ці висловлювання майже ідентичні в українській та англійській мовах. Українці при знайомстві теж вітаються, проте про стан справ та самопочуття відразу питати не прийнято. Однак, у перекладах англійські вирази такого типу перекладаються, щоб підкреслити національну особливість та манеру спілкування.

Якщо англійці не зрозуміли сказане, вони часто перепитують, вживаючи питання *Sorry?, What?, I beg your pardon?* та *Pardon me?* У цьому випадку англійське декларативне питання, що виражає ввічливе перепитування перекладається українським питальним реченням, котре починається з етикетної формули *Вибачте, будь ласка*. У подібних ситуаціях українці також часто вживають слово-відповідник «перепрошую» [50: 299].

Отже, англійська мова досить багата на часові форми, які допомагають виражати різні відтінки значення. Мова чітко структурована і відтінок ввічливості цілком залежить від синтаксичної будови питального речення. Ввічливість української мови більш залежить від граматичних категорій та емоційного наголошення (інтонації). Тому при перекладі часто відбуваються лексичні опущення та додавання, граматичні трансформації. Однак, як англійська, так і українська мови мають стандартний набір виразів-кліше, що часто вживаються у повсякденному спілкуванні. Такі вирази мають відповідники, але іноді викликають особливих труднощів при перекладі.

1.3. Особливості дипломатичного дискурсу та специфіка його перекладу

У дипломатичній практиці існує ряд дефініцій, що визначають поняття дипломатія. «Дипломатія є веденням міжнародних відносин за допомогою переговорів, метод, за допомогою якого ці відносини регулюються і ведуться; робота або мистецтво дипломата; створення міжнародної довіри»

[40: 20]. «Дипломатія є діяльність уряду по здійсненню зовнішньої, міжнародної політики держави» [41: 162].

У дипломатичному словнику [ГДС: 457 – 468] ми знаходимо наступне трактування терміна «дипломатія»: «офіційна діяльність глав держав, урядів і спеціальних органів зовнішніх відносин по здійсненню переговорів, листування та інших мирних засобів, цілей і завдань зовнішньої політики держави, що визначаються інтересами пануючого класу, а також щодо захисту прав та інтересів держави за кордоном». Т.А. Волкова у вищезгаданій роботі визначає структуру поняття «дипломатія» наступними складовими [15: 78]:

— процедури і апарат, покликані вирішувати питання зовнішньої політики держави і взаємовідносин між державами відповідно до концепції зовнішньої політики держави і норм міжнародного права;

— відомства і персонал всередині і за межами держави, що здійснюють цілі і завдання держави.

У науці окрема роль відводиться дипломатичній мові. Дипломатична мова розглядається лінгвістами в двох площинах: «По-перше, це мова, за допомогою якої здійснюються офіційні дипломатичні відносини і складаються міжнародні договори. По-друге, це сукупність спеціальних термінів і фраз, що складають загальноприйнятий дипломатичний словник» [4: 6 – 15].

Дипломатична мова є фіксованою і універсальною. Слід зазначити, що мова дипломатії завжди обмежена вибором мовних засобів. Відмінність дипломатичного від інших видів дискурсу полягає в наявності жорстких мовних рамок, що обмежують вибір лексичних засобів вираження і визначають функціональний стиль.

Формами дипломатичної діяльності держав по здійсненню зовнішньополітичних цілей і завдань є дипломатичні документи.

Дипломатичний підстиль розглядається як структурний елемент офіційно-ділового стилю, а дипломатичні документи, на думку автора, можна поділити на групи типів текстів. До дипломатичних документів можна віднести: вербальні та особисті ноти, пам'ятні записки, меморандуми, протоколи, заяви уряду та інші офіційні документи, документи внутрішньовідомчого листування, політичні листи, інформаційні листи та довідки, політичні телеграми і т.д. Як мовні жанри вони включені в офіційно-діловий стиль – «інформаційну систему функціонально-стилістичних відносин, інваріантну основу яких становить соціальна (прагматична) функція повинності і формальна (стилістична) функція офіційності» [8: 30].

У рамках зазначеного стилю діапазон функції повинності досить широкий: від імперативності до рекомендаційності, однак характерною рисою дипломатичних документів є саме рекомендаційний – максимально пом'якшений варіант функції повинності. Типовими мовними засобами реалізації рекомендаційності є [9: 36]:

- a) модальні дієслова,
- b) безособові конструкції,
- c) підрядні умовні речення,
- d) умовний спосіб як засіб реалізації аргументованості.

Більшості дипломатичних документів притаманні офіційність, імперсональність і об'єктивність, а також стандартність форми. Так, наприклад, вербальна нота починається і закінчується стандартними компліментами. До типових лексичних засобів оформлення дипломатичних документів відносяться [18: 237]:

- a) функціонально-забарвлена лексика;
- b) терміни;
- c) усталені звороти і кліше;
- d) збірні іменники;
- e) віддієслівні іменники.

Стилю дипломатичних текстів характерні узагальненість, інформативність, об'єктивність, логічність викладу, смислова ясність і точність, дотримання дипломатичної етики. Вищезазначені особливості знаходять своє відображення у використанні усталених мовних зворотів, стандартизованих кліше, дипломатичної термінології, відточених формул і формулювань. Властивості офіційно-ділового стилю знаходять своє відображення в текстах дипломатичної діяльності у вигляді специфічних мовних засобів, які утворюють систему мови на різних рівнях: лексико-семантичному, стилістичному, морфологічному і синтаксичному. Дипломатичний текст з самого спочатку «занурений» у строгі рамки відповідності дипломатичному підстилю, правилам дипломатичного протоколу, що проявляється в особливому відборі мовних засобів у процесі складання документів і перекладу їх на іноземну мову.

В силу стилістичної специфіки дипломатичних текстів лексичне вживання мовних засобів є строго регламентованим. Так, до особливостей слововживання в текстах дипломатичної сфери відносяться: особливий пласт термінологічної лексики (лексика дипломатична), запозичення, евфемізми, аббревіатури, скорочення.

При перекладі дипломатичних документів необхідно враховувати не тільки специфіку офіційно-ділового стилю як макросередовища, а й особливості, притаманні окремим видам документів. Звичайно, в процесі навчання неможливо охопити всі існуючі види документів, доцільним видається розглянути найбільш поширені документи, такі як вербальні, циркулярні та особисті ноти, пам'ятні записки, меморандуми, заяви уряду, тексти промов і заяв офіційних осіб.

Вербальна нота – найбільш поширена в сучасній дипломатичній практиці форма дипломатичного листування і дипломатичних актів, що представляє собою виклад найрізноманітнішого кола питань – від політичних до суто службових – поточних дво- або багатосторонніх міжнародних

відносин [55: 445]. Вербальна нота може містити інформацію протокольного характеру, запити про надання віз (організація культурно-ознайомлювальних, рекреаційних заходів, запрошення до участі в урочистостях, ритуальних акціях), стосуватися інших проблем другорядного порядку.

Пам'ятна записка передається особисто в ході зустрічі (бесіди) або направляється після неї з кур'єром, мета її – попередити неправильне тлумачення бесіди; складається в безособовій формі, у третій особі, не містить звернення або компліментів.

Меморандум – вид письмового дипломатичного акту, який використовується в якості офіційного документа при листуванні між внутрішньодержавними та зарубіжними органами зовнішніх зносин або між урядами різних держав. На відміну від інших подібних дипломатичних документів – нот і пам'ятних записок, в яких предмет листування зазвичай викладається в більш короткій формі, охоплюючи лише загальні риси, — меморандум зачіпає найбільш істотну частину. У меморандумі питання, що піднімаються, висвітлюються детально, проводиться аналіз відповідних фактичних даних, дається аргументація заснованих на цьому висновків, обґрунтовується позиція держави-адресанта, а також може вестися полеміка з доводами, висловленими іншою стороною.

Переклад дипломатичних документів неможливий без засвоєння відповідної лексики і проводиться в два етапи [9: 37]:

1. На першому етапі знайомляться з основними прийомами встановлення перекладацьких відповідностей. На цьому етапі розглядають: види змісту тексту (денотативного, сигніфікативного, зміст на рівні інтерпретатора і внутрішньомовний зміст, тобто семантичний і прагматичний) і способи їх передачі; основні помилки, що виникають при перекладі; природу безеквівалентної лексики (слова-реалії, тимчасово безеквівалентні терміни, випадкові безеквіваленти і структурні екзотизми) і способи перекладу безеквівалентної лексики (транслітерація і транскрипція,

калькування, наближений переклад, елімінація національно-культурної специфіки, описовий переклад і комбінація цих методів); специфічні перекладацькі трансформації (антонімічний переклад, конверсна трансформація, де-ідіоматизація і ідіоматизація, конкретизація, генералізація).

2. На другому етапі перекладають конкретні види дипломатичних документів з урахуванням їх специфіки. Корисними можуть також виявитися завдання з редагування невдалих варіантів перекладу як на українську, так і на англійську мови, а також завдання на самостійне складання текстів дипломатичних документів на задані теми (ситуації).

Дипломатичні документи являють собою особливий об'єкт перекладацької діяльності. В першу чергу це обумовлено тим, що мова дипломатії відрізняється точністю, клішованістю і консерватизмом. Внаслідок цього дипломатичні тексти вимагають використання певних способів і методів перекладу. Одним з найбільш часто використовуваних видів перетворень при їх перекладі є перекладацькі трансформації.

Під перекладацькими трансформаціями розуміється прийом перекладу, який перекладач може використовувати при перекладі різних текстів, у тих випадках, коли словникова відповідність відсутня, або не може бути використана в умовах даного контексту [34: 172]. Виділення видів перекладацьких трансформацій в сучасній науці є досить умовною, оскільки вчені виділяють різну кількість їх різновидів. Однак традиційно в залежності від характеру мовних одиниць, використовуваних у процесі перетворення, перекладацькі трансформації прийнято ділити на лексичні і граматичні [16: 70]. У даній роботі ми розглянемо обидва види трансформацій на прикладі текстів дипломатичних документів українською та англійською мовами.

При характеристиці лексичних трансформацій, важливо підкреслити, що їх застосування обумовлено розходженням у структурі іноземних мов (вихідної мови) і (перекладної мови). Відомо, що сприйняття навколишньої

дійсності у кожного народу має свої національні особливості [20: 124]. Отже, лексичні одиниці ВМ можуть не збігатися з лексичними одиницями ПМ. Тому для досягнення адекватної еквівалентності перекладу використовуються різні види лексичних трансформацій: конкретизація, генералізація, лексичне додавання і опущення, антонімічний прийом і т.п.

У процесі перекладу дипломатичних документів найбільш часто звертаються до наступних видів лексичних трансформацій [55: 442]:

Заміна. Цей прийом застосовується в дипломатичних документах у разі, коли в ПМ відсутня та чи інша граматична конструкція.

Заміна включає наступні підтипи:

Конкретизація. Відповідний прийом полягає в тому, що вихідне поняття у ВМ замінюється при перекладі більш вузьким поняттям в ПМ.

Генералізація. Відповідний прийом має на увазі заміну вихідного поняття більш широким (по суті протилежний конкретизації). В основному, генералізація використовується при перекладі текстів дипломатичних документів з української мови на англійську, з огляду на те, що в англійській мові багато лексичних одиниць мають широку семантику.

Лексичне вилучення. Застосовується в силу надмірності лексичної одиниці, що не несе смислового навантаження.

Лексичне додавання. Даний прийом застосовується в разі необхідності уточнення або пояснення вихідного поняття. Характерною рисою англійської мови є компресія (економія мовних засобів для вираження змісту), тому при перекладі на українську мову необхідно додавати лексичні одиниці.

Антонімічний прийом. Дозволяє висловити значення лексичної одиниці ВМ за допомогою вибору протилежного їй поняття в ПМ без зміни самої структури речення.

При характеристиці граматичних трансформацій, важливо підкреслити, що їх застосування обумовлено розходженням у ладі мов. Під граматичними трансформаціями розуміється зміна форми і структури одиниць вихідної

мови (ВМ) при їх перекладі на мову перекладу (ПМ) з умовою збереження їх смислового змісту. До основних видів граматичних трансформацій відносяться: опущення, додавання, перестановка (зміна порядку слів), заміна. У процесі перекладу дипломатичних документів найбільш часто можна зустріти такі види граматичних трансформацій [33: 210]:

Опущення (вилучення).

Додавання. Полягає у використанні додаткових слів в ПМ з метою уточнення.

Крім того, слід зазначити, що класичним прикладом застосування граматичних трансформацій «додавання» і «опущення» служить нульовий переклад артиклів *a, the* з англійської на українську та, навпаки, їх додавання при перекладі з української на англійську.

Перестановка. Полягає в зміні розташування мовних елементів в тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу.

Заміна. Даний прийом використовується через відсутність в ПМ тієї чи іншої граматичної конструкції.

Таким чином, основною особливістю перекладу дипломатичних документів, з огляду на розбіжності або відсутності відповідних лексичних та граматичних форм у мові перекладу, є використання певних методів, зокрема перекладацьких трансформацій, що дозволяє зробити переклад адекватним і відповідним мовним нормам носіїв перекладної мови.

Зіставний аналіз синтаксичних особливостей письмового дипломатичного тексту з позиції еквівалентності в перекладі показав, що в процесі перекладу текстів офіційно-ділового стилю, зокрема текстів міжнародних дипломатичних документів, має місце стійка тенденція до збереження синтаксичного паралелізму. У ряді випадків дещо менша ступінь інваріантності синтаксичних значень досягається шляхом використання в перекладі структур, пов'язаних з аналогічною структурою відносинами

синтаксичного варіювання, зокрема, використовуються синонімічні граматичні структури, а також граматичні заміни.

Висновки до розділу 1

Результати проведеного дослідження дозволяють сформулювати наступні висновки.

1. Основу мовного етикету становлять мовні формули, характер яких залежить від особливостей спілкування. Будь-який акт спілкування має початок, основну частину і заключну. У зв'язку з цим формули мовного етикету поділяються на три основні групи: мовні формули, які стосуються початку спілкування; мовні формули, що використовуються в кінці спілкування; мовні формули, характерні для основної частини спілкування.

2. Серед лексико-семантичних модифікацій одиниць мови в перекладі текстів дипломатичної комунікації, в тому числі етикетних формул і кліше, можна виділити наступні групи перекладацьких особливостей: точний переклад лексичної одиниці з мови оригіналу на мову перекладу; переклад усталених мовних одиниць з частковою зміною змісту вихідної лексичної одиниці; переклад з розширенням вихідної лексичної одиниці; описовий переклад (розбіжність значень лексичних одиниць); переклад зі звуженням значення (з вилученням вихідної лексичної одиниці).

3. Дипломатичний дискурс являє собою явище, що відбиває спосіб здійснення міжнародних відносин на рівні мовних одиниць. Для дипломатичного дискурсу характерна інституційність, яка проявляється в багатопольному характері міжнародної взаємодії, прагненні до співпраці та інтеграції. Ядром дипломатичного дискурсу виступають учасники дипломатичної комунікації, які націлені на вирішення завдань в області зовнішньополітичних відносин відповідно до цілей, визначених у Концепції зовнішньої політики держави, а також нормами міжнародного права.

4. Дипломатична мова як елемент дипломатичного дискурсу є строго регламентованою і фіксованою. Дипломатичним документам характерна функція повинності і офіційності при подачі матеріалу. Повинність в дипломатичній практиці виявляється як в імперативності, так і в рекомендаційному характері комунікації. Функція рекомендаційності в мовленні дипломатів реалізується за допомогою таких мовних засобів, як безособові конструкції, модальні дієслова з відтінком повинності, а також через умовний спосіб. У результаті розгляду лексико-стилістичних особливостей дипломатичної комунікації нами були виділені стильові риси дипломатичного підстилю. Так, для дипломатичного стилю характерним є: точність, що виражається у використанні термінології; вживання дипломатичних штампів і кліше; традиційність засобів вираження; використання скорочень і абревіатур.

5. Стилю дипломатичної комунікації і, відповідно, дипломатичних документів характерні офіційність, об'єктивність, імперсональність, стандартність форми вираження, сувора формальність і структурованість вираження, логічність, дотримання протокольних формул ввічливості, імперативність, смислова ясність і точність. На лексичному рівні особливості дипломатичних документів проявляються у використанні евфемізмів, абревіатур, протокольних формул, дипломатичних термінів з юридичної, економічної і військової сфери. Характерною ознакою дипломатичної комунікації є суворе дотримання дипломатичної етики. Усна дипломатична комунікація, за підсумками дослідження висловлювань, інтерв'ю та коментарів дипломатів, побудована на використанні відточених формулювань, стандартизованих кліше, стереотипних виразів та термінологічної лексики.

РОЗДІЛ 2

ТИПОЛОГІЯ І ФУНКЦІЇ ЕТИКЕТНИХ ФОРМУЛ І КЛІШЕ У ДИПЛОМАТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

2.1. Семантична класифікація етикетних формул і кліше у дипломатичному дискурсі

Дипломатична мова – це вираз, що вживається для позначення двох різних понять. По-перше, це мова, на якій ведуться офіційні дипломатичні зносини і складаються міжнародні договори. По-друге, це сукупність спеціальних термінів і фраз, що складають загальноприйнятий дипломатичний словник, наприклад:

(1) *We are particularly interested to know the way they have met their liabilities in business with you* (ПДД: URL).

У фрагменті вжито етикетну формулу *to be interested to know* у значенні «цікаво довідатися». Тут мова йде про ступінь відповідальності в бізнесі з партнерами.

Наразі не існує обов'язкової єдиної мови для ведення офіційних дипломатичних зносин та складання міжнародних договорів (у минулому домінувала французька мова). Поступово утверджується принцип рівноправності мов. За рідкісними винятками державні органи зовнішніх зносин ведуть офіційне листування, особливо обмін дипломатичними документами, своїми національними мовами.

Що стосується другого значення поняття «дипломатична мова» як сукупність спеціальних термінів і фраз, що входять до загальноприйнятого дипломатичного лексикону, то питома вага таких термінів у сучасних дипломатичних документах дуже незначна, наприклад:

good offices «добрі послуги»:

(2) *The parties should be made to honour the peace agreement already reached through the **good offices** of the Economic Community of West African States* (SDDM: URL).

У фрагменті вираз *good offices* вжито по відношенню до Економічного співтовариства країн Західної Африки, завдяки яким необхідно змусити сторони поважати мирну угоду.

arbitration «третейський розгляд»:

(3) *According to some representatives, the dispute settlement procedure would be even more effective if States were encouraged to submit their disputes to binding **arbitration*** (SDDM: URL).

У фрагменті вираз *arbitration* вжито по відношенню до ефективності процедури врегулювання суперечок, якби державам пропонувалося представляти їх на обов'язковий третейський розгляд.

modus vivendi «модус вівенді»:

(4) *It is for this reason that Greece and Germany, its largest creditor, need a new **modus vivendi** in order to resume negotiations* (SRDC: URL).

У фрагменті йдеться про необхідність для Греції і Німеччини нової згоди сторін (тобто модусу вівенді) співіснувати з різними поглядами на певний об'єкт незгоди з метою відновлення переговорів.

status quo «статус-кво»:

(5) *The Czech Republic has articulated its support for the **status quo** on numerous occasions* (SRDC: URL).

У фрагменті йдеться про те, що Чеська Республіка неодноразово заявляла про свою підтримку статус-кво, тобто стану речей, що склався на поточний час.

veto «вето»:

(6) *Some members have suggested the establishment of a category of some sort of permanent membership, but without the **veto*** (SRDC: URL).

У фрагменті мова йде про внесення пропозиції деякими державами-членами створити категорію постійних членів без права вето.

Для лексикону дипломатії характерним є вживання міжнародної дипломатичної термінології і термінології міжнародного права, в основному латинського і французького походження, наприклад: *Consul* «консул», *Convention* «конвенція»; *attache* «аташе», *demarche* «демарш», *communiqué* «комюніке», оскільки мовою дипломатії в Середні віка була латина, а пізніше французька мова:

(7) *General Pherides, this is Mr. St. Aubyn, British Consul from Adrianople* (ДИДП: 23).

Лексема *consul* вживається у значенні назви дипломатичної посади представника країни в інших країнах, покликаного підтримувати та обслуговувати у певних питаннях громадян власної країни [ВТССУМ: 789]. У фрагменті йдеться про містера Сен-Обін, Британського Консула з Адріанополя.

Іноді в дипломатичних текстах латинські терміни та вирази вживаються в латинському написанні: *persona non grata*, *status quo*, *pravo veto* і т.д.:

(8) *The United States is declaring Lavich persona non grata and deporting him* (ДИДП: 12).

Персона нон грата є дипломатичним терміном, що означає іноземну особу, якій владою приймаючої країни відмовлено в агремані, а також дипломатичний представник, якого уряд країни перебування оголосив небажаним [ВТССУМ: 908]. У фрагменті персоною нон грата є саме Лавич, якого США депортують.

Дипломатичні тексти відрізняються наявністю слів і словосполучень загальнолітературної мови, які в певних значеннях вживаються в якості термінів, стилістично пов'язаних тільки з мовою дипломатичних документів:

Protocol «протокол» (сукупність загально визнаних правил міжнародного спілкування):

(9) *The Government of the Republic of Slovenia shall be the Depositary of this Protocol* (ДИДП: 34).

У фрагменті мова йде про здачу Протоколу на зберігання Уряду Республіки Словенія.

party «сторона» (мається на увазі певна держава і її уряд, який бере участь у переговорах):

(10) *The Parties are convinced that all round cooperation will enhance the capabilities of the users of Internet and promote its development as one of the important communication channels of the information society* (МОС:1).

Тут йдеться про переконання сторін у тому, що всебічне співробітництво між ними сприятиме розширенню можливостей користувачів Інтернет і його розвитку.

non-interference «невтручання»:

(11) *Sovereignty, equality, and non-interference in the internal affairs of other countries remain at the core of the norms governing international relations* (ДИДП: 56).

Термін «невтручання» поряд з поняттями «суверенітет» і «рівноправність» становлять основи норм, що регулюють міжнародні відносини.

У дипломатичних документах часто вживаються слова, що мають стилістичну ознаку «книжкове», «високе», які надають дипломатичним документам урочистого звучання, відповідаючи їх значущості і важливості, наприклад: *Distinguished guest* «Високий гість», *courtesy call* «візит ввічливості», *accompanying persons* «супроводжуючі особи» і т.п.:

(12) *The meeting was attended by international personalities invited, for the first time, as distinguished guests* (ДИДП: 12).

У фрагменті йдеться про присутність міжнародних діячів на нараді, запрошених вперше в якості високих гостей.

У дипломатичних текстах часто використовується так звана етикетна лексика, до складу якої нерідко входять історизми: *His Highness* «Його Величність», *His Majesty* «Його Високість», *Madame, Sir* пані, пан і т.д., а також близька до етикетної лексики – компліментарна лексика (протокольні офіційні формули дипломатичної ввічливості: *to pay respects* «свідчити повагу», *accept the assurances of highest consideration* «прийняти запевнення в повазі (в глибокій повазі)» і т.п. Проілюструємо це на наступних прикладах:

(13) *His Highness, Shogun Tokugawa, lord of provinces and master of all Japan thanks you for your welcome* (ДИДП: 45).

У фрагменті під *Його Величністю* розуміється сьогун Токугава, владика земель і господар всієї Японії.

(14) *The concluding address at the Dushanbe Conference was given by Her Majesty Queen Noor of Jordan* (ДИДП: 47).

У фрагменті під *Її Високістю* мається на увазі Королева Нур з Йорданії, що виступила із заключною промовою на Душанбинській конференції.

(15) *I would ask that the Committee **accept the assurances of my highest consideration**, together with my best wishes to it and its members for continued success* (ДИДП: 18).

У фрагменті вжито етикетну формулу *to accept the assurances of my highest consideration*, що слугує для вираження найглибшого шанування Комітетові.

Багато з цих протокольних, офіційних формул мають міжнародний характер. Остання група лексики надає особливої тональності дипломатичному документові.

Мистецтво компліменту в мові дипломатії має особливу актуальність і сенс. Комплімент, похвала, вираження захоплення – все це способи зміцнення міжнародних відносин, наприклад:

(16) *This government is fully committed to the aid effectiveness principles, to transparency, to accountability – and try our best to further strengthen these principles in our development cooperation, including by scaling up the use of general budget support* (SRDC: URL).

У фрагменті комплімент виражається словами та словосполученнями на кшталт *to try one's best* «намагатися докладати всіх зусиль», *to be fully committed to the aid effectiveness principles* «бути цілком відданим принципам ефективності допомоги» (усе це про уряд «прозорості»), *to further strengthen these principles* «для подальшого зміцнення цих принципів», *in our development cooperation* «у нашій співпраці у сфері розвитку».

(17) *During these years of work you proved to be a loyal and qualified worker with great potential. We recognize the contribution you make in our company success and wish to congratulate you upon your 10th anniversary* (ОПАМ: 721).

У фрагменті похвала виражається виразами *you proved to be* «Ви показали себе», *a loyal and qualified worker* «вірний і кваліфікований співробітник», *with great potential* «з високим потенціалом».

Стиль дипломатичних документів зближується з публіцистичним (особливо це стосується міжнародних документів). Епоха надала їм особливого суспільно-політичного звучання. Так, дипломатичному підстилю властиві експресивно-емоційні слова, наприклад:

(18) *Our businesses can produce much more together rather than by themselves. You specialize in marketing and we specialize in producing high-quality goods. That is going to give an amazing synergy* (ОПАМ: 620).

У фрагменті експресивність досягається завдяки вживанню епітета з позитивними конотаціями *an amazing synergy* «дивовижна взаємодія», що

досягається між двома компаніями – партнерами в області маркетингу та виробництва високоякісних товарів.

Експресивно-емоційний компонент значення обов’язково поєднується з позитивними конотаціями дипломатичної лексики, словами, що містять компонент ‘високий ступінь оцінки того, що відбувається і майбутнього’ + ‘високий ступінь задоволеності адресанта’. Наприклад:

(19) *We are pleased to tell you that our company has just started its work in the European project called BIM GAME* (ПДД: URL).

У фрагменті позитивний компонент виражений емоцією радості *to be pleased to tell* «з радістю повідомити».

Для мови дипломатичних текстів характерні **метонімічні** заміни. В англійських дипломатичних документах і документах іноземних держав слова *Москва, Кремль* часто служать для позначення російської держави, уряду країни. Наприклад:

(20) *In exchange for economic support, **the Kremlin** will demand political loyalty* (ДИДП: 22).

У фрагменті *Кремль* виконує функцію самої країни, яка вимагатиме лояльності в політиці в обмін на економічну допомогу.

(21) *We can assume **Moscow**’s not crazy about the idea of another nuclear state in their neighborhood* (ДИДП: 21).

Знову ж таки *Москва* тут виконує функцію уряду Росії, який не в захваті від ідеї сусідства іншої ядерної держави.

Історія міжнародних відносин знає чимало точних формулювань, що виражають в яскравій і концентрованій формі ті процеси і принципові положення, які відображають цілі шпальти в світовій політиці: *peace without annexations or indemnities* «мир без анексій і контрибуцій», *peaceful co-existence* «мирне співіснування», *cold war* «холодна війна», *détente* «розрядка», *comprehensive security* «всеосяжна безпека», *draw a final line*

under the World War II «підвести остаточну риску під Другою світовою війною» та інші. Наприклад:

(22) *The only sustainable solution was the **peaceful co-existence** of the State of Palestine with the State of Israel* (ДИДП: 33).

У фрагменті дипломатичне кліше *peaceful co-existence* у значенні «мирного співіснування» є єдиним стійким рішенням між державою Палестина і державою Ізраїль.

(23) *It is often asserted that today's **detente** has created favourable conditions for moving forward towards a nuclear-weapon-free world, the only world offering possibilities of survival* (ДИДП: 7).

У фрагменті лексема *detente* стосується «розрядки», що створює сприятливі умови для просування до миру, вільного від ядерної зброї, який тільки і забезпечує можливості для виживання.

Сьогодні можна говорити про існування мовного стандарту – кліше, без яких важко уявити дипломатичні документи. Вони спрощують процес складання текстів і беруть час адресанта. З іншого боку, вони забезпечують однозначне розуміння читаючої їх сторони. Серед них: *meaningful dialogue* «конструктивний діалог», *at the highest level* «на вищому рівні», *in the interest of stability* «в інтересах стабільності», *for the good of the people* «на благо народів» та багато іншого. Наприклад:

(24) *It also aims to ensure that there is **meaningful dialogue** between the United Nations system and the international scientific community* (ДИДП: 43).

У фрагменті етикетна формула *meaningful dialogue* означає «конструктивний діалог» між системою Організації Об'єднаних Націй і міжнародним науковим співтовариством.

(25) *I therefore urge the international community to more effectively assist the implementation of those initiatives **for the good of the people** of Niger* (ДИДП: 33).

У фрагменті етикетна формула *for the good of the people* стосується народу Нігеру, на благо якого міжнародна спільнота має чинити більш дієву допомогу по здійсненню цих ініціатив.

Таким чином, зміст дипломатичних документів є, як правило, заданим, встановленим (відповідною урядовою інстанцією, яка визначає політику) ще до того, як розпочато роботу над складанням самого дипломатичного документа. Тому практично завдання зводиться найчастіше до того, щоб якомога повніше, яскравіше, переконливіше висловити цей зміст, єдина форма буття якого в дипломатичному документі – сама мова і її основний елемент – слово. Звідси ясно, наскільки важливою є робота над мовою, над словом, відповідність кожної фрази з вкладеним у неї змістом.

2.2. Структурні моделі етикетних формул і кліше у дипломатичному дискурсі

Структуру мовного етикету дипломатичного дискурсу визначають такі *основні елементи* комунікативних ситуацій: звертання, привітання, прощання, вибачення, подяка, побажання, прохання, знайомство, поздоровлення, запрошення, пропозиція, порада, згода, відмова, співчуття, комплімент, присяга, похвала.

З-поміж них вирізняють ті, що вживаються [39: URL]:

1) при зав'язуванні контакту між мовцями – формули звертань і вітань:

(26) *To all the Honorary Consuls, we deeply appreciate your engagement in widening our reach and helping to deepen Seychelles ties to your countries of representative* (SDDM: URL).

У фрагменті формулою звертання слугує вираз *To all the Honorary Consuls* «Звертаюся до всіх почесних консулів» з подальшою подякою за їхню участь у розширенні присутності і допомозі поглибити зв'язки Сейшельських островів з країнами-представниками.

2) при підтриманні контакту – формули вибачення, прохання, подяки та ін.:

(27) *I would like to seize this opportunity to express our sincere gratitude for your unwavering support and collaboration* (SDDM: URL).

У фрагменті формула подяки виражена за допомогою дієслівного виразу *to express our sincere gratitude for* «висловити нашу щире подяку за» (підтримку та співпрацю).

3) при припиненні контакту – формули прощання, побажання тощо:

(28) *I therefore look forward to working closely with you and your governments in addressing both challenges and opportunities in the future. Thank you for your attention* (SRDC: URL).

У фрагменті формула прощання й побажання виражена висловом надії на очікування тісної співпраці з партнерськими урядами у вирішенні проблем і можливостей у майбутньому, а також подякою.

Названі елементи мовного етикету покликані репрезентувати ввічливість співрозмовників. Вислови мовленнєвого етикету закріплені за певними ситуаціями. У результаті численних повторів вислови стають стійкими формулами спілкування, стереотипами, типовими, повторюваними конструкціями, що використовуються практично в усіх ситуаціях спілкування.

Приклади найбільш типових етикетних формул:

1. Етикетні одиниці, якими виражається вітання:

(29) *Excellencies, Ladies and Gentlemen, It is with great pleasure that I welcome you this evening to the annual diplomatic reception* (SDDM: URL).

У фрагменті формула вітання представлена маркованим реченням у значенні «З великим задоволенням я вітаю вас» (з приводу вітання на щорічному дипломатичному прийомі).

2. Формули прощання:

(30) *Best regards,*

Igor Petrov,

Managing Director Ltd. The company "Center"

Tel: +8 097 XXXXXXXX (ОПАМ: 722)

У фрагменті формула прощання представлена прикметниковим сполученням *Best regards* «З повагою», після чого йдуть ініціали *Igor Petrov* та *Генеральний директор ТОВ Компанія «Центр»* і телефонний номер *Тел .: +8 097 XXXXXXXX*.

3. Вислови вибачення:

(31) *Accept our apologies for the delay in our response* (ПДД: URL).

У фрагменті формула вибачення представлена виразом *to accept our apologies for* «прийняти вибачення за» затримку у пред'явленні відповіді.

4. Мовленнєві одиниці, що супроводжують прохання:

(32) *Gentlemen: Please send us you new catalogue of Computers and Microprocessors* (ПДД: URL).

У фрагменті формула прохання представлена виразом *Please send us you* у значенні «Просимо Вас вислати» (новий каталог комп'ютерів і мікропроцесорів).

5. Формули подяки:

(33) *We thank you for the letter of 5th May* (ПДД: URL).

6. Конструкції побажання:

(34) *I wish you success in the fulfilment of your noble and important mission* (ДИДП: 43).

У фрагменті формула побажання виражена *I wish you success* у значенні «Бажаю Вам успіхів» (у виконанні високої і відповідальної місії).

7. Типізовані фрази ритуалу знайомства:

(35) *Distinguished Ambassadors, representatives of the diplomatic corps, ladies and gentlemen,*

I am very happy to have this early occasion to meet with such a distinguished audience – representatives of the many governments from all over

the world with which Denmark has strong ties, including in the area of development cooperation (SRDC: URL).

У фрагменті етикетна формула знайомства містить такі елементи, як: звертання («Шановні послы, представники дипломатичного корпусу, пані та панове»), вітання («дуже рада»), комплімент («така шанована аудиторія») тощо.

8. Звертання:

(36) *Dear Mr. Roger Gill,*

Your advertisement in the May issue of Aquarium Plants magazine is of great interest to us (ОПАМ: 722).

У фрагменті звертанням слугує вираз «Шановний пане Роджер Гілл», до якого звертаються з приводу значної зацікавленості рекламою в травневому номері журналу Акваріумні рослини.

9. Згода, підтвердження:

(37) — *That's great. So I suggest celebrating such a move in our development. In our company we have a tradition to meet outside the office on a yearly basis. So why don't we commit this year gathering to our agreement?*

— *That is a very good idea (ОПАМ: 620).*

У фрагменті формула згоди та підтвердження реалізується через етикетні речення *That's great* («Чудово») та *That is a very good idea* («Це дуже гарна ідея»).

11. Співчуття:

(38) *Gentlemen:*

We are sorry that we have been unable to deliver the goods in time (ПДД: URL).

У фрагменті етикетна формула співчуття реалізується через вислів *We are sorry that* («шкодуємо») з приводу невчасної доставки товару.

12. Пропозиція, порада:

(39) *Dear Mrs Linnet,*

Your wedding agency is becoming more and more popular in our city. We would like to help you make it more attractive to the customers (ОПАМ: 722).

У фрагменті етикетна формула пропозиції виражена у реченні «Ми б хотіли допомогти Вам зробити» (у даному випадку, весільну агенцію ще більш привабливішою для клієнтів).

Кожна із ситуативно-тематичних груп становить синонімічний ряд етикетних одиниць, які різняться за *семантичними* та *стилістичними ознаками*. Вибір етикетних одиниць комунікантами, передусім, залежить від таких визначальних екстралінгвістичних факторів, як: соціальна роль, вік, місце проживання, стать, культурно-освітній рівень адресата й адресанта, соціальна дистанція між ними, характер ситуації спілкування, специфіка взаємин між комунікантами.

До морфологічних ознак мови дипломатії (як і будь-якого іншого підстиля) слід віднести багаторазове (часткове) використання певних частин мови.

Одна з яскравих і визначних рис офіційно-ділового стилю (і дипломатичного підстилю, зокрема) – вживання віддієслівних іменників – *distribution* поширення, *delivery* доставка, *prohibition* заборона, *disarmament* роззброєння та ін., а також подієвих імен – *war* війна, *peace* мир, *security* безпеку та ін., наприклад:

(40) *Lastly, we will make a special effort in 2012 to promote stability and ensure **protection** of civilians in fragile and conflict-stricken states* (SRDC: URL).

(41) *Secondly, we will in 2012 give special priority to strengthen **food security**, agricultural development and build resilience against future crises* (SRDC: URL).

Велика кількість похідних прикметників (у поєднанні з іменниками вищеназваних груп) – невід’ємна частина дипломатичних текстів: *in order to increase the significance of forums* «з метою підвищення значущості форумів», «включаючи угоди про гарантії», *including warranty agreements* «в зв’язку з

раніше існуючими домовленостями», *according to the choice of each country* «відповідно до вибору кожної країни», *regarding the acquisition of new technologies* «щодо придбання нових технологій», *in order to meet energy needs* «з метою задоволення енергетичних потреб» і т.п., наприклад:

(42) *In reply to your letter of (request)* (ПДД: URL).

(43) *I am entrusted with an important and most honourable mission to represent, in my capacity of Ambassador, the ... in (country)* (ДИДП: 43).

Прості прийменники беруть участь у створенні усталених кліше. У поєднанні з іменниками вони стають прикметою стилю: *agreements of guarantees* «угоди про гарантії», *arrangements of supply* «домовленості про постачання», *plans for the development / use* «плани з розвитку / використання», *work on enrichment* «роботи зі збагачення», *measures to prevent / execute* «заходи щодо запобігання / виконання», *commitment to destruction* «зобов'язання зі знищення», *control over use / under execution* «контроль за використанням / за виконанням», *moratorium on missile launches* «мораторій на запуски ракет», *stability on the peninsula* «стабільність на півострові» та ін. Наприклад:

(44) *At your request, we sent you an email with your new password to* (ПДД: URL).

(45) *With respect,*

John Lewis, General Manager (ОПАМ: 721).

«Королем» дипломатичного стилю, як і офіційно-ділових текстів взагалі, є дієслово. У поєднанні з займенником «ми» (в практиці складання офіційних документів прийнято так званий «ми»-підхід) дієслово в теперішньому або майбутньому часі утворює специфіку стилю:

(46) *We will do so by joining efforts with other development partners, including the EU, the World Bank, the UN, and the African Development Bank, with a view to establish a joint strategic framework for addressing the challenges of food security at the Horn of Africa* (SRDC: URL).

Наведені вище приклади демонструють ще одну рису стилю дипломатичних текстів – велике кількості аббревіатур, наприклад:

(47) *Dear Sirs,*

Order No. 1234 for “Volga” Cars

We have received your letter... (ПДД: URL).

Достатній процент у дипломатичних текстах становить вживання граматичної категорії повинності (такий-то уряд *повинен*, такому-то народу *слід / годі було*), наприклад:

(48) *We also should be grateful if you would enclose free descriptive leaflets with your reply and quote your terms f.o.b. London*

Yours faithfully,

M. Davis (ПДД: URL)

Таким чином, наказовий спосіб, повинність і відповідно речення з такими формами вживаються в дипломатичному підстилі у виняткових випадках (у нотах протесту, в ультиматумах).

Інфінітив – ще одна невід’ємна риса морфології дипломатичних текстів. Наприклад:

(49) *JOINT COMMUNIQUE*

In order to ensure the greater development of friendly relations between the Governments of Belize and Uruguay, to promote cooperation in areas of common interest and for the benefit of the two countries, and to act jointly in support of peace in the International Community, in accordance with the Purposes and Principles established in the United Nations Charter and with reference to the relevant provisions of the Vienna Convention that regulate diplomatic relations between States, the Governments of Belize and Uruguay have decided to establish, as from September 28, 19... , diplomatic relations between them at Ambassadorial level (ДИДП: 33).

Отже, до основних морфологічних ознак дипломатичного стилю відносяться: вживання віддієслівних іменників і подієвих імен; велика

кількість похідних прийменників в поєднанні з іменниками вищеназваних груп; прості прийменники в поєднанні з іменниками; дієслово в поєднанні з займенником «ми»; велика кількість абревіатур; вживання граматичної категорії повинності.

Синтаксис дипломатичних документів відрізняється складністю, в ньому переважають довгі речення, ускладнені дієприкметниковими зворотами; складнопідрядні речення з різними типами підрядних частин (переважно означальними і з'ясувальними), розлогим переліком однорідних членів, нерідко підкресленим графічно за допомогою абзацного членування конструкції. Наприклад:

(50) *I should like to assure Your Excellency **that in discharging the high mission entrusted to me by the Soviet Government I shall make every effort to develop good relations between the ... and (country)*** (ДИДП: 43).

Для синтаксису дипломатичних документів характерним є вживання умовно-допустових речень, конструкцій з ослабленою модальністю повинності, гнучких формулювань, що відповідає вимогам дипломатичного етикету, дипломатичного такту. Наказовий спосіб і відповідно імперативні речення вживаються в дипломатичному підстилі у виняткових випадках – в нотах протесту, в ультиматумах. Наприклад:

(51) *With reference to your advertisement **could you please send us more detailed description of your business propositions. We would also like to know about discounts that you provide*** (ОПАМ: 722).

Отже, способом викладу в дипломатичних документах найчастіше є розповідь, також можливі опис, міркування. Директивний спосіб викладу притаманний міжнародним документам лише в екстрених ситуаціях – розрив дипломатичних відносин, ультиматум.

2.3. Прагматичні функції етикетних формул і кліше у дипломатичному дискурсі

Процеси, що відбуваються в світовому співтоваристві, не можуть не впливати на дипломатичне спілкування і не відбиватися на змісті дипломатичного дискурсу. Тому межі сучасного дипломатичного дискурсу значно розширилися і включають в себе елементи економічного, юридичного, комерційного, військового і політичного дискурсу.

Дипломатичний дискурс – стійка система статусно-рольових відносин, що склалися в комунікативному просторі соціального інституту дипломатії. Як і в будь-якому іншому інституціональному дискурсі, тут також присутні невід’ємні компоненти комунікативно-мовленнєвої діяльності: відправник – повідомлення – одержувач. Декодування закладеного в текст змісту відбувається завдяки варіативності сприйняття і інтерпретації внутрішньо- і позатекстової інформації одержувачем, що і становить якість дискурсу як процесу [12: 56].

Дипломатичне спілкування – це не міжособистісне спілкування, а міждержавне, де метою комунікації є зміна поведінки, встановлення зв’язку і надання впливу по відношенню до цілої держави. Особистісний фактор, який відчутний тільки в разі особистої ноти, яку складають від першої особи, значно поступається в разі дипломатичного дискурсу, оскільки учасники комунікації зобов’язані суворо дотримуватися правил складання документів, виступаючи в ролі представника певної соціальної групи, що має певний статус і відповідні повноваження. Автор вербальної ноти, яка складається від третьої особи, ще більше віддаляє свою особистість, прагнучи по можливості об’єктивно викласти факти і уникнути особистісних оцінок, оскільки будь-який дипломатичний документ в першу чергу повинен передавати точку зору держави [56: 8].

Як і будь-який інституційний дискурс, дипломатичний дискурс має свою систему термінів – сукупність спеціальних лексичних засобів, що вживаються в галузі дипломатії [10: 40]. Хоча вважається, що на відміну від

багатозначних і експресивних нетермінологічних слів, терміни позбавлені полісемії та експресивності, для дипломатичної термінології все ж таки характерні:

— полісемія: *breakdown of talks – breakdown of equipment, breakthrough in relations – breakthrough of a defensive line,*

— синонімія: *invasion – encroachment, talks – negotiations, collapse – breakdown,*

— омонімія: *corps – cause – course,*

— антонімія: *promote – hinder, progress – regress.*

Продемонструємо ці твердження на наступних прикладах:

(52) *The **breakdown of talks** denied developing countries access to the finance they needed to achieve development goals* (ДИДП: 58).

(53) ***Encroachment** on State sovereignty was another major obstacle* (ДИДП: 55).

(54) *There was no recruitment campaign for the Kosovo Protection **Corps** in August 2007* (ДИДП: 23).

(55) *We firmly believe that further enlargement of the Conference would not in any way **hinder** its effectiveness* (ДИДП: 43).

У дипломатичному дискурсі фіксованим текстом служить дипломатичне листування, яке виконує функцію письмового дипломатичного дискурсу, через яку передається загальне уявлення про країну-відправника. Це сукупність різних видів офіційної кореспонденції та документації дипломатичного характеру, за допомогою якої здійснюються зносини між державами, одна з основних форм зовнішньополітичної і дипломатичної діяльності держави [ГДС: 306]:

(56) *Dear Sirs,*

When placing our order № ... we stated that we wanted delivery with in four weeks. You have confirmed our order and we are surprised that we have not yet received the goods (ПДД: URL).

Дипломатичну комунікацію як форму соціальної комунікації слід розглядати в першу чергу як специфічний обмін інформацією, в результаті якого відбувається процес передачі інформації певного змісту від відправника до одержувача. Стандартна модель комунікативного процесу, часто зустрічається в науковій літературі: комунікатор – повідомлення – канал передачі – комунікант. Комунікатором чи агентом в дипломатичному спілкуванні є творець повідомлення – дипломат або організація, група осіб чи індивід, хоча джерелом інформації вони можуть і не бути. Повідомленням служить закодована інформація, передана джерелом одержувачу. У якості кодів використовуються вербальні та невербальні засоби комунікації, символи або знаки, що переводять повідомлення на мову, зрозумілу одержувачу. Канал, тобто засіб, за допомогою якого повідомлення передається від комунікатора комуніканта в дипломатичному середовищі – це дипломатичний лист або інший дипломатичний документ, наприклад:

(57) The Ministry for Foreign Affairs of the Republic of Belarus avails itself of this opportunity to renew to the Embassy of Finland the assurances of its highest consideration (ДИДП: 16).

Комунікант, тобто клієнт – це одержувач, якому направлено повідомлення (у даному випадку це або окремих дипломат, або ціле відомство і навіть ціла держава). Зворотній зв'язок або ефект комунікації полягає у зміні в поведінці комуніканта, яка відбувається в результаті прийому повідомлення. Для ефективної комунікації необхідно правильно закодувати і декодувати повідомлення. Успішність комунікації та встановлення порозуміння між сторонами комунікації обумовлені правильною розшифровкою комунікантом усіх компонентів повідомлення. Дипломатична діяльність має на увазі володіння мистецтвом діалогу, через який створюється імідж країни.

У мові дипломатії відправниками, тобто дипломатами і представниками уряду, для спілкування між собою і передачі повідомлення

іноземним співрозмовникам, тобто одержувачам прийнято вживання як вербальних, так і ряду невербальних засобів комунікації, які несуть у собі певну інформацію і мають комунікативне значення. Вони можуть змінити тон комунікації, при бажанні надавши йому дружнього, довірчого, конфіденційного, урочистого або різкого характеру, наприклад:

(58) *I hope that in carrying out this mission I shall receive understanding and support on your part, as well as cooperation of the Government of (country)* (ДИДП: 43).

Головною метою дипломатичного дискурсу є безконфліктне, мирне вирішення протиріччя [11: 13]. Цього можна досягти, компетентно використовуючи ряд спеціальних лінгвістичних прийомів, які відрізняються низьким ступенем персоналізації, стислістю і чіткістю формулювань, виключенням фраз примушуючого характеру і прийняттям до уваги особливостей країни-одержувача. Для додання урочистості в дипломатичному дискурсі часто вживаються стилістичні прийоми, формули дипломатичної ввічливості, наприклад:

(59) *In accepting your letters of credence, I can assure you, Mr. Ambassador, that in your activities as plenipotentiary representative of (country) you will meet with understanding and assistance on the part of the ..., the Soviet Government and myself* (ДИДП: 43).

Беручи до уваги специфіку дипломатичної мови, для якої характерна регламентованість, вибір стратегічно важливих лінгвістичних засобів вираження інтенції учасників комунікації досить обмежений [64: 26]. В дипломатичному дискурсі, вибір лінгвістичних засобів з боку учасників комунікації обумовлений ситуаційним контекстом, тому вважається, що мовні прийоми прийнято вважати продиктованими регістром або жанровими особливостями:

(60) *And we look forward with confidence and determination to the historic Summit in Washington and further progress tomorrow. Thank you very much* (ДИДП: 55).

Функція, яку виконує мова в процесі комунікації, визначається типом висловлювання і вибором лексики. Залежно від цілей, які переслідують учасники комунікації, виділяють наступні типи висловлювань: повідомлення, думка, судження, рекомендація, рада, критичне зауваження, комплімент, пропозиція, висновок, резюме, питання, відповідь:

(61) *Our businesses can produce much more together rather than by themselves. You specialize in marketing and we specialize in producing high-quality goods. That is going to give an amazing synergy* (ОПАМ: 620).

У дипломатичному дискурсі категорія ввічливості проявляється в ретельному дотриманні офіційними особами правил протоколу для побудови комунікації, заснованої на рівності, взаємоповазі, толерантності і коректності. Соціальні цінності і норми визначають стандарти ввічливої комунікації, які дозволяють «образити» адресата при передачі інформації. Зауважимо, що соціальний фактор не менш важливий, ніж синтаксичні, семантичні і морфологічні правила складання дипломатичних документів. Ступінь ввічливості «регулюється» дотриманням протоколу, з метою надання знаків поваги адресатам кореспонденції, як крок у відповідь в одному випадку, або як дотримання етикетних норм в іншому.

Природа дипломатичного спілкування пов'язана з певними складнощами, тому що це мова міжнародного спілкування [10: 41]. В силу цього накладаються певні вимоги з точки зору термінології та культурно-значущих чинників. Розбіжності в термінологічних системах є перешкодою для дипломатів, що встановлюють міжнародні контакти між державами. Одні і ті ж поняття у різних авторів можуть бути виражені досить суперечливо: *freedom fighter* і *terrorist*, *friendly fire* і *enemy attacks*, *air support* і *bombing raids*, *strategic withdrawal* і *retreat*, *visual surveillance* і *spying*. Наприклад:

(62) *Indeed, history will always remember the late President as a **freedom fighter** from his days as a militant of the democratic opposition to the former totalitarian system* (ДИДП: 22).

(63) *States also noted the benefit of improved law enforcement and counter-terrorist activities, for instance through security **video surveillance** of certain public areas* (ДИДП: 12).

Категорія ввічливості плавно переходить в іншу сферу – маніпуляцію, вплив на свідомість комуніканта в дипломатичному діалозі. Політкоректність, евфемізми і так званий ‘doublepeak’ (ухильне мовлення, демагогія) приходять на допомогу дипломату, який контролює свої дії, бажає маніпулювати співрозмовником, який прагне врятувати обличчя країни і уникнути небажаних конфліктів. Семантичними чинниками тут є абстрактність і широта значень, розмитість меж слів, відносність позначення, ідеологічна полісемія [54: 49].

Аналіз міжнародно-правових актів показує, що на практиці поняття «захист інтересів» країни часто підміняється завданням встановлення контролю над своїми партнерами. Отже, дипломатичному дискурсові властивий елемент маніпуляції – впливу на свідомість адресата, а дипломатична комунікація – це маніпулятивний діалог, який має на увазі приховане управління співрозмовником. Регуляція діяльності адресата, спонукання його до потрібних дій шляхом навіювання необхідності цих дій або їх доречності здійснюється за допомогою спеціальних маркерів, тобто експліцитно, а також імпліцитно через конотацію термінів, тональність дискурсу, підбір оціночної лексики. При цьому використовуються мовні засоби маніпуляції, такі як емоційний вплив, використання громадських норм і уявлень, лінгвістична підміна інформації, а також певна розмитість висловлювань.

Висновки до розділу 2

Результати проведеного дослідження дозволяють сформулювати наступні висновки.

1. З проведеного аналізу ми бачимо, що дипломатичний дискурс офіційно-ділового дискурсу залучає для свого використання чимало засобів публіцистичного дискурсу. Наприклад, дипломатія застосовує пошанну тональність, яка виявляється в етикетності дипломатичного дискурсу. В дипломатичному мовленні виявляємо стратегію ухильності замість чіткості й однозначності повідомлення. Специфіка дипломатичного дискурсу виявляє себе у поширених і непоширених мовних формулах номінацій, сформованих на дипломатичній термінології, в етикетних формулах, які є невід'ємною особливістю дипломатичного листування. До інших особливостей дипломатичного мовлення можна виднести своєрідність мовного формулювання тексту та етикетну обов'язковість, особливе комунікативне навантаження композиційних початкових і прикінцевих формул. Усе перераховане є маркерами дипломатичного дискурсу.

2. Етикетні конструкції в дипломатичному дискурсі – це не лише однослівні побудови, а різні за структурою прості (дієслівні та іменні, повні і неповні, односкладні і двоскладні) та складні речення. Крім того, конструкції мовленнєвого етикету різні за комунікативною інтенцією (розповідного, бажального і питального типу). Важливими є також проблеми їх мовленнєвої реалізації та модифікації – еліптизації і фразеологізації етикетних висловлень, проблеми типологізації, структури та семантики конструкцій дипломатичного мовленнєвого етикету, з'ясування особливостей їх використання в офіційно-діловому дискурсі української мови, зокрема в дипломатичному дискурсі. Різні за будовою комунікати ввічливості можуть бути також окремими предикативними одиницями у реченнях складної будови і поєднуватися з іншими предикативними частинами сполучниковим (сурядним чи підрядним) та безсполучниковим зв'язком. Входити до структури складного речення можуть усі типи етикетних висловлень.

3. Дипломатичний дискурс розглядається як вербальна і невербальна комунікація в певному соціально-психологічному контексті, в якому відправник і одержувач наділяються певними соціальними ролями відповідно до їх участі в справах держави на міжнародній арені, що і є предметом комунікації. Громадське призначення дипломатичного дискурсу полягає в тому, щоб вселити адресатам необхідність певних дій або оцінок. Ефективність дипломатичного дискурсу визначається щодо мети дипломатичного дискурсу – не просто інформувати, а переконати, пробудивши в адресатові наміри, дати ґрунт для переконання і спонукати до дії.

4. Вивчення дипломатичного дискурсу є необхідним не тільки з точки зору пошуку оптимальних шляхів мовного впливу адресанта на відповідну соціальну групу, а й з метою виявлення дійсних інтенцій і прихованих прийомів мовного маніпулювання з боку співрозмовника, тобто адресата. На самкінець ще раз відзначимо, що дипломатичний дискурс слід розглядати як сукупність трьох невід'ємних сторін: мовної, когнітивної та комунікативної. Однак успіх всієї комунікації багато в чому залежить ще від одного не менш важливого чинника – мовної особистості дипломата. Сукупність усіх перерахованих факторів допускає застосовувати маніпулятивні техніки в умовах офіційності і регламентованості дипломатичного дискурсу.

РОЗДІЛ 3

ВІДТВОРЕННЯ ЕТИКЕТНИХ ФОРМУЛ І КЛІШЕ У ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ

3.1. Способи еквівалентного відтворення українською мовою етикетних формул і кліше у перекладах текстів англомовного дипломатичного дискурсу

Для адекватного відтворення етикетних формул і кліше в перекладі дипломатичного дискурсу необхідно не лише досконало володіти мовами оригіналу та перекладу, але й вміти тонко відчувати настрій учасників комунікації. При відтворенні англомовних етикетних формул українською мовою загальною тенденцією є більша експресивність, вищий ступінь інтенсивності в порівнянні з оригіналом, що зумовлено національно-культурною специфікою. Розглянемо детальніше способи еквівалентного відтворення вербалізаторів етикетних формул і кліше у перекладі українською мовою на матеріалі дипломатичних документів та промов.

Для початку визначимося з поняттям *еквіваленту*, під яким слід розуміти постійний рівнозначний відповідник, який, як правило, не залежить від контексту. Випадки повної відповідності слів англійської та української мов, тобто повного збігу їх лексичного значення у всьому обсязі, трапляються відносно рідко. До цієї групи належать такі лексико-семантичні розряди слів як:

1. Власні назви (особові та географічні), наприклад:

(1) *Esteemed Mr. Ambassador, It gives me great pleasure to welcome you as Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of (country) to ... I appreciate the greetings to the people and the Government of the ... which you have conveyed on behalf of the people and the Government of (country)* (ДИДП: 43). –

Шановний пане Посол, Мені приносить велике задоволення вітати Вас в якості **Надзвичайного і Повноважного Посла** (країна) в ... (ДИДП: 43).

У вищенаведеному фрагменті власні назви представлені пишномовними епітетами-звертаннями на кшталт *Esteemed Mr. Ambassador* «Шановний пане Посол», *Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary* «Надзвичайний і Повноважний Посол». До речі, в останньому випадку вживання прикметників після іменника надає додаткової експресивності усій промові.

2. Терміни (у нашому випадку, дипломатичні), наприклад:

(2) *The relationships of **Parties** as equal **business partners** will be based on a mutual respect, confidence and strategic cooperation* (МОС: 2). – Відносини **Сторін** як рівноправних **ділових партнерів** будуть ґрунтуватися на взаємній повазі, довірі та стратегічному співробітництву (МОС: URL).

У фрагменті значення терміну *Parties* трактується у самому контексті «ділові партнери».

3. Інші розряди слів, близькі за значенням до двох попередніх, наприклад, числівники:

(3) *Thank you Senator Mikulski, for that introduction. And I want to thank you and your colleagues, Senators Roth and Smith, and Representatives Skelton, Lantos, and McCarthy for your **bipartisan leadership** on behalf of NATO and NATO enlargement* (ДИДП: 55). – Дякую вам, сенатор Мікульський, за цей виступ. І я хочу подякувати вам і вашим колегам, сенаторам Роту і Сміту, а також представникам Скелтон, Лантосу і Маккарті за ваше **двопартійне керівництво** від імені НАТО і розширення НАТО (ДИДП: 55).

Цікаво, що у перекладі прикметник *bipartisan*, який входить до складу двокомпонентного терміну *bipartisan leadership* «двопартійне керівництво», має у своєму складі префікс bi- зі значенням two, twice, double [TLDCE: 132].

Слід розрізняти повні і часткові еквіваленти. Якщо відповідник охоплює значення англійського слова повністю, це **повний** еквівалент:

(4) *We will look forward to your prompt response. Thank you* (ОПАМ: 722). – **Ми сподіваємося на швидку відповідь. Дякуємо** (ОПАМ: 722).

У фрагменті фразове дієслово *to look forward to* відтворено за допомогою простого дієслова «сподіватися», тоді як стандартна етикетна фраза подяки *Thank you* передається однослівно.

Проілюструємо функціонування та відтворення в перекладі за допомогою **еквівалентного відповідника** наступні слова:

(5) **Gentlemen:**

We confirm the receipt of your order №111 of 11 May.

Sincerely yours, (ПДД: URL).

Панове!

Підтверджуємо отримання вашого замовлення №111 від 11 травня.

Щиро Ваш, (ПДД: URL).

Коли ж український відповідник є лише до одного з декількох значень англійського слова, це **частковий еквівалент**, наприклад:

(6) *And we will continue our support to the **Palestinian Authority** in the area of state and peace building and improvement of living conditions* (SRDC: URL). – І ми будемо продовжувати нашу підтримку **Палестинської адміністрації** у сфері державного і мирного будівництва та поліпшення умов життя (SRDC: URL).

У фрагменті лексема *authority* має відповідні словникові значення: 1) влада, 2) повноваження; 3) орган, управління, відділ; 4) власті, органи влади, адміністрація, начальство [АУС : 88]. Контекстуально вона реалізується саме у четвертому зі своїх значень.

Наведемо інший приклад вживання та перекладу **часткового** відповідника:

(7) *Within this framework we will support efforts to consolidate peace in South Sudan, promote peace in Somalia and stabilise the situation in Libya* (SRDC: URL). – У цих рамках ми будемо підтримувати зусилля по **зміцненню миру** в Південному Судані, сприяти миру в Сомалі і стабілізувати ситуацію в Лівії (SRDC: URL).

Лексема *to consolidate* тут перекладена частковим відповідником «зміцнювати» як одним із варіантів синонімічного ряду.

Із стилістичної точки зору можна виділити абсолютні і відносні еквіваленти. До *абсолютних* відносяться еквіваленти, які належать до одного й того ж самого дипломатичного дискурсу і мають таку ж експресію, як і англійське слово або вираз. Наприклад:

(8) *We should be obliged if you would kindly inform us about their financial standing* (ПДД: URL). – **Ми були б вам дуже вдячні, якщо б ви люб’язно повідомили** нам про їхнє фінансове становище (ПДД: URL).

У фрагменті збереження при перекладі емоційно-експресивної характеристики слова *kindly* шляхом використання слів з відповідним конотативним значенням «люб’язно» є важливим моментом при досягненні еквівалентності. У тексті перекладу марковані речення з різним денотативним значенням функціонують як емотивні синоніми, що виражають подяку.

Відносними еквівалентами вважаються такі, які розрізняються за стилістичною та експресивною ознакою:

(9) *I am further pleased to note, that today the Convention for the Protection of all persons from enforced disappearance **entered into force** for Seychelles* (SDDM: URL). – Мені також приємно відзначити, що сьогодні для Сейшельських островів **набула чинності** Конвенція про захист всіх осіб від зникнення (репресій) (SDDM: URL).

У фрагменті вжито фразеологічний вираз *to enter into force*, що вживається у значенні «набути чинності» (дослівно «увійти в силу»).

Відтворюючи словосполучення з термінологічним значенням, можна простежити закономірності, пов'язані з особливостями англійської та української лексики. В той час, як англійській мові властиве атрибутивне вживання іменників, в українській мові словосполученням такого типу відповідають сполучення, які означають предмет і його ознаку.

За своєю структурою українські еквіваленти поділяються на три групи:

1) прикметник або дієприкметник + іменник:

(10) *This is indeed **challenging times for global development, but also times of great opportunity*** (SRDC: URL). – Це справді **складні часи** для глобального розвитку, а також часи великих можливостей (SRDC: URL).

У наведеному вище фрагменті вираз *challenging times* відтворено за допомогою прикметника з іменником «складні часи».

2) іменник у називному/давальному відмінку + іменник у родовому відмінку:

(11) *This government is fully committed to the **aid effectiveness principles, to transparency, to accountability** – and try our best to further strengthen these principles in our development cooperation, including by scaling up the use of general budget support* (SRDC: URL). – Цей уряд цілком відданий **принципам ефективності допомоги**, прозорості, підзвітності – і намагається докладати всіх зусиль для подальшого зміцнення цих принципів у нашій співпраці у сфері розвитку, у тому числі шляхом розширення використання загальної бюджетної підтримки (SRDC: URL).

3) іменник + прийменниковий зворот:

(12) *Seychelles remains committed in its engagement with its partners within the diplomatic community* (SDDM: URL). – Сейшельські острови залишаються у взаємодії зі своїми партнерами в дипломатичній спільноті (SDDM: URL).

У наведеному вище фрагменті прийменникові звороти представлені за допомогою іменників *engagement*, *partners* та *community* з прийменниками *in*, *with* та *within*, що відтворюються відповідними прийменниками *у*, *зі*, та *в*.

Коли у двомовному словнику англійському однозначному слову або одному певному значенню багатозначного слова відповідає декілька українських перекладів, то ці переклади є варіантними відповідниками. Як правило, вони відмежовуються один від одного комою на відміну від різних значень, які позначаються арабськими цифрами, і від відтінків значень, які відділяються крапкою з комою.

Найбільш поширеним типом варіантних відповідників є часткові відповідники, тобто коли одному слову англійської мови відповідають два або більше слів в українській мові і навпаки. До них належать явища включення і пересічення.

Включенням називається таке відношення, коли слова в англійській мові ширші, ніж коло значень відповідного йому слова в українській мові:

(13) *THE PARTIES REACHED THE FOLLOWING AGREEMENT* (МОС: 2) – **СТОРОНИ ДОМОВИЛИСЬ ПРО НАСТУПНЕ** (МОС: URL).

Більш поширеним є явище **пересічення**. У цьому випадку між двома словами спостерігається такий частковий збіг значень, при якому коло значень слова в англійській мові не може бути повністю включеним до кола значень слова в українській мові через те, що дані слова мають як однакові, так і різні значення:

(14) *I am enclosing 3 tickets for you. I hope that you decide to attend and I am looking forward to seeing you there* (ОПАМ: 722). – Я докладаю три квитка для Вас. Сподіваюся, що Ви візьмете участь у семінарі, і з нетерпінням чекаю **на зустріч з вами** (ОПАМ: 722).

Так, у відповідному фрагменті значення діслів *to see* та *зустріти* контекстуально взаємообумовлені.

Окрім неоднакового групування значень у межах слова в англійській і в українській мовах, слід мати на увазі, що ще однією причиною виникнення варіантних відповідників є неоднакова семантична диференційованість слів в обох мовах. Суть цього явища полягає в тому, що значення слова в одній мові виявляється нерозчленованим порівняно із значенням його еквівалентів в іншій мові. Тобто, одному слову англійської мови, яке виражає більш широке поняття, в українській мові відповідають два або більше слів, кожне з яких має вузчий клас денотатів.

3.2. Застосування перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій етикетних формул і кліше у перекладі текстів англомовного дискурсу

Лексичні трансформації поділяються на формальні (умовно-звукова транскрипція, графічна транслітерація, калькування) та лексико-семантичні, що включають конкретизацію як заміну більш конкретною назвою, генералізацію як заміну гіперонімом гіпоніма й модуляцію – заміну слова або сполуки одиницею мови перекладу, яка логічно пов'язана із значеннями вихідної мови [23: 15].

У даному випадку під «*трансформацією*» розуміють відтворення змісту мовної одиниці англомовного тексту засобами української мови, якою здійснюється переклад. Трансформації може піддаватися мовний знак лексичного, морфологічного та синтаксичного рівня. Розглянемо детальніше вищенаведену класифікацію лексичних трансформацій на прикладі текстових фрагментів дипломатичного дискурсу.

Під «*транскрипцією*» розуміють відтворення звукової форми назви мови оригіналу у назві мови перекладу. На письмі звукова форма мовного знака (слова) мови оригіналу відтворюється засобами графіки мови

перекладу. При цьому іншомовні слова записуються засобами українського алфавіту, який передає звукову вартість, вимову літер англійського алфавіту, тобто транскрипція є відтворенням на рівні фонем. Розглянемо способи відтворення етикетних формул за допомогою транскрипції:

(15) *Minister Kavan, Minister Martonyi, and Minister Geremek; Excellencies from the diplomatic corps; Admiral Gough; General Anderson and other leaders of our armed forces; officials of the Truman Library; honored guests; colleagues, and friends: Today is a day of celebration and rededication; of remembrance and renewal* (ДИДП: 55). – **Міністре Каване, міністре Мартоні та міністре Геремек**; Високоповажні представники дипломатичного корпусу; **Адмірале Гофе; Генерале Андерсон** та інші керівники наших збройних сил; посадові особи бібліотеки **Трумена**; почесні гості; колеги та друзі: Сьогодні – день святкування та переосмислення; пам'яті та оновлення (ДИДП: 55).

Під «*транслітерацією*» розуміється побуквенне відтворення назв літер однієї системи письма назвами літер іншої системи письма. При транслітерації латиниці на кирилицю латинські літери передаються відповідно до вимови їх у латинській мові. Наведені нижче слова у транслітерації виглядають ось так:

(16) *Dear Mr Stanley,*

October, 02 will be a remarkable day of your 10th anniversary as a member of Hoverny Ltd. (ОПАМ: 720).

Шановний пане Стенлі,

02 жовтня буде 10 років Вашої роботи в Ховерні Лтд. (ОПАМ: 720).

Під «*калькуванням*» розуміють передачу мовного знака мови першотвору шляхом відтворення морфемної будови слова або послівного порядку у словосполученні. Наприклад:

(17) *You know this is the first time that we have to complain of delay in delivery and **expect that you will kindly inform us** by cable or telex whether you can deliver the goods in September*

Sincerely, (ПДД: URL)

*Ви знаєте, що нам вперше доводиться скаржитися на затримку в доставці, і **сподіваємося, що ви люб'язно повідомите нам** телеграмою або телексом, чи зможете ви поставити товар у вересні.*

Щиро, (ПДД: URL)

Слід зазначити, що крім лексичної кальки є ще семантична, під чим розуміється поява переносного значення слова мови друготвору під впливом мови першотвору, а також фразеологічна, синтаксична кальки. Для того, щоб застосувати кальку, потрібно знати внутрішню форму слова мови оригіналу. Це той випадок, коли кліше виступає лише словесна форма. Наприклад:

(18) *The above all is prejudice without any legal obligations, **we are extremely sorry for inconvenience (if any)*** (ПДД: URL). – *Все сказане вище – забобони без будь-яких юридичних зобов'язань, **нам надзвичайно шкода за незручність (якщо є)*** (ПДД: URL).

У фрагменті за допомогою міжмовних контекстуальних синонімів у перекладі українською відображено етикетну формулу жалю *to be extremely sorry for* «шкодувати надзвичайно за чимось».

Спосіб *генералізації* застосовується тоді, коли характер реалії не становить інтересу для реципієнта, або коли перекладач неспроможний розкрити цей характер. Часто вдаються до узагальнення через те, що важче знайти відповідник до конкретного об'єкта, ніж до загального. Перекладачеві треба докласти зусиль, щоб встановити, з'ясувати для себе, що це за реалія, по-друге, який відповідник знайти для цього. Тому генералізація є способом, за якого видова назва перекладається родовою назвою. Наприклад:

(19) *While I certainly hope that we can engage new **development actors** in a stronger partnership in development* (SRDC: URL). – Хоча я, звичайно,

сподіваюся, що ми зможемо залучити нових **учасників розвитку** до більш міцного партнерства в сфері розвитку (SRDC: URL).

З вищенаведеного прикладу видно, що слово *actor*, зазвичай вживане у значенні «актор», у дипломатичному мовленні набуває додаткових конотацій і отримує більш широке значення «учасник».

Приєм генералізації протилежний прийому конкретизації, оскільки генералізація є розширенням обсягу поняття: замість слова з конкретним значенням мови оригіналу перекладач підбирає слово з більш загальним значенням у мові перекладу:

(20) *With regards to human rights, Seychelles is **making strides to respect its international obligations*** (SDDM: URL). – Що стосується прав людини, Сейшельські острови **докладають зусиль** для виконання своїх міжнародних зобов'язань (SDDM: URL).

Так, вираз *to make strides* у значенні “to make progress towards a goal” зазвичай вживається у більш вузькому значенні «робити кроки». З огляду на відповідний контекст доречно було б відтворити його словосполученням з більш загальним значенням «докладати зусиль».

Далі розглянемо спосіб перекладу, протилежний до генералізації – конкретизацію. До **конкретизації** вдаються тоді, коли у мові друготвору немає узагальненого поняття, вжитого у мові першотвору. Наприклад:

(21) *I highly value this cooperation and **I aim to engage with you even further when we in the near future embark on the elaboration of a new strategy for Denmark's development cooperation*** (SRDC: URL). – Я високо ціную це співробітництво, і **прагну з вами ще більше поспілкуватися**, коли ми найближчим часом розпочнемо розробку нової стратегії співпраці Данії в сфері розвитку (SRDC: URL).

У цьому прикладі дієслово *to engage with* зі значенням «взаємодіяти, співпрацювати» вимагає більш конкретного трактування, тобто пояснення

того, яким чином та у який спосіб ця взаємодія буде відбуватися (у вигляді спілкування).

Відповідний різновид перекладацької трансформації виникає залежно від точки зору, якої дотримується перекладач. Багато дослідників під «**конкретизацією**» розуміють заміну слова або словосполучення вихідної мови з більш широким предметно-логічним значенням словом або словосполученням мови перекладу з більш вузьким значенням [44; 45]. У результаті застосування цієї трансформації створений відповідник і вихідна лексична одиниця перебувають у логічних відношеннях включення: одиниця вихідної мови виражає родове поняття, а одиниця мови перекладу – видове поняття:

(22) *But while many efforts have gone into making the conference a success, it is important that we do not lose track of the purpose of aid effectiveness* (SRDC: URL). – Але в той час, як **багато зусиль докладается для того**, щоб зробити конференцію успішною, важливо, щоб ми не втрачали цілі ефективності допомоги (SRDC: URL).

Так, у фрагменті дієслово *to go*, що входить до складу фразеологічного виразу *to go into* (about many efforts) конкретизується дієсловом «докладати(ся)».

Модуляція або **смиловий розвиток** ґрунтується на категорії перехрещування: частина обсягу одного поняття входить в обсяг іншого поняття, і, у свою чергу, частина обсягу другого поняття входить до обсягу першого поняття. Суть цього прийому полягає в поглибленому смисловому тлумаченні тієї чи іншої лексичної одиниці або словосполучення. До смислового розвитку належать усі метафоричні й метонімічні заміни:

(23) *We would like to know more about your company's products offers and would appreciate receiving your wholesale price list* (ОПАМ: 722). – Ми хотіли б знати більше про продукцію Вашої компанії і **хотіли б отримати** Ваш прайс-лист оптових цін (ОПАМ: 722).

Метонімічний перенос *we would appreciate receiving* («бути вдячним за отримання» — «мати намір отримати») ґрунтується тут на зв'язку відношень 'подяка-бажання' і відтворюється за допомогою відповідного стилістичного явища.

Проілюструємо застосування трансформації *сміслового розвитку* у такому реченні:

(24) *Ladies and gentlemen, next week I will – along with ministers from your own countries – travel to South Korea to attend the Fourth High Level Forum on Aid Effectiveness in Busan* (SRDC: URL). – Пані та панове, наступного тижня я – разом з міністрами ваших країн – поїду до Південної Кореї для участі в Четвертому форумі високого рівня з питань ефективності допомоги в Пусані (SRDC: URL).

У цьому фрагменті меті, вираженій в англійському тексті, в українській мові відповідає спосіб досягнення мети, що описується за допомогою віддієслівного іменника з прийменником «для участі».

Цілісне перетворення – різновид прийому смислового розвитку – перетворення як окремого мовного звороту, так і всього речення. Воно відбувається не за елементами, а цілісно, оскільки перетворюється внутрішня форма будь-якого відрізка мовлення – від слова до цілого речення:

(25) *Needless to say we accept full responsibility and according to our contract №486, clause 18 we will pay you the required forfeit* (ПДД: URL). – **Безумовно**, ми беремо відповідальність на себе і, відповідно до нашого контракту №486, статті 18, ми виплатимо необхідну неустойку (ПДД: URL).

Варто наголосити, що порівняно з прийомом смислового розвитку цілісне перетворення має більшу автономність. Головною рисою його є те, що синтез значення відбувається без зв'язку з аналізом. Семантичний зв'язок між елементами може не простежуватися, але найважливішим є еквівалентність плану змісту, наприклад:

(26) *We are in the market for an important work of art as part of his company's centenary celebrations* (ПДД: URL). – *Ми маємо намір закупити важливі витвори мистецтва в рамках столітнього святкування його компанії* (ПДД: URL).

Отже, аналіз дослідження показав, що існують різні класифікації перекладацьких трансформацій, залежно від наукової школи. У нашій роботі ми будемо розглядати граматичні, лексичні та лексико-граматичні види перекладацьких трансформацій, наголошуючи при цьому на умовності їхнього розмежування, адже у контексті межі між ними майже завжди розмиті.

Лексико-граматичні заміни передбачають антонімічну й конверсивну трансформацію, описово-перифрастичний переклад. До перекладацьких трансформацій цього виду належить також компенсація як спосіб перекладу одиниць оригінального тексту іншими вихідними засобами без збереження первинного місця в оригіналі.

Під *компресією* розуміють зменшення кількості мовних знаків у вислові друготвору порівняно з кількістю мовних знаків вислову першотвору:

(27) *We will be able to deliver the goods by the end of this month.*

Sincerely, (ПДД, URL).

Ми зможемо доставити товар до кінця цього місяця.

Щиро Ваш, (ПДД, URL)

У вищенаведеному англomовному прикладі етикетна формула вираження модальності представлена трикомпонентним сполученням *will be able*, тоді як у тексті перекладу вона звужується до однослівної лексеми «зможемо». Те ж саме спостерігаємо і в нижчезрештованому фрагменті.

(28) *Do you think we can grant a credit of \$5.000 safely? Needless to say that your advice will be treated in strictest confidence* (ПДД: URL).

Чи думаєте ви, що їм можна дати кредит в 5.000 доларів без ризику?
Безумовно, ваша інформація буде зберігатися в найсуворішій таємниці
 (ПДД: URL).

Під **декомпресією** (ампліфікацією) розуміють збільшення кількості мовних знаків у висловленні мови перекладу порівняно з кількістю мовних знаків у висловленні першотвору:

(29) *Through partnerships, with many of your countries and between the private and public sector we will work to strengthen international collaboration on the promoting of green growth, sustainable energy and innovative solutions* (SRDC: URL). – **Через партнерські відносини** з багатьма вашими країнами і між приватним і державним секторами ми працюватимемо над зміцненням міжнародного співробітництва у сфері сприяння зеленому зростанню, сталої енергії та інноваційних рішень (SRDC: URL).

Як бачимо, англійське слово *partnerships* у перекладі відтворено за допомогою словосполучення **партнерські відносини**, що є більш експресивним.

Під **компенсацією** розуміють вилучення інформації в одному місці тексту першотвору й заміну її на іншому місці друготвору. Це свого роду переміщення, наприклад:

(30) *This year has also been one of mourning as we bade adieu to some iconic figures* (SDDM: URL). – Цей рік також був одним з найскорботніших, оскільки ми **прощалися** з деякими знаковими фігурами (SDDM: URL).

Так, ідіоматичний вираз *to bid adieu* має значення “to say goodbye to, to bid farewell” [TLDCSE: 346] і перекладається відповідним нефразеологічним дієсловом «прощатися».

Таким чином, компенсація – це спосіб перекладу, при якому смислові елементи, втрачені під час перекладу одиниці вихідної мови в оригіналі, передаються в тексті перекладу будь-яким іншим засобом. До того ж необов’язково це відбувається в тому ж самому місці тексту оригіналу.

Таким чином, відновлюється втрачений смисл, і з більшою повнотою. При цьому граматичні засоби оригіналу замінюються на лексичні і навпаки.

В *антонімічному перекладі*, що належить до лексико-граматичних трансформацій, стверджувальний вислів перекладається заперечним і, навпаки, заперечний перекладається стверджувальним за тієї умови, щоб зміст висловленої ситуації був незмінним. Наприклад:

(31) *Gentlemen:*

You know

- *how hard it is to ask for money*
- *and say just enough to get it*
- ***without offending*** (ПДД: URL).

Панове!

Ви знаєте

- *як важко просити гроші*
- *і сказати як раз стільки, щоб їх отримати*
- ***і не образити*** (ПДР: URL).

Тут позитивний вислів *without offending* перетворюється на заперечний зворот *і не образити*.

Отже, антонімічний переклад дає можливість ставити наголоси на певних складниках висловлення, ситуації, завдяки чому за однакового змісту виникають варіанти образної характеристики.

Експлікація (описовий переклад) також належить до лексико-граматичних трансформацій, коли лексична одиниця вихідної мови замінюється словосполученням, що експлікує її значення, тобто таким, яке дає більш-менш повне пояснення чи визначення даного значення мовою перекладу. Наприклад:

(32) *Our advocacy and support for issues of pertinence to our Republic remain unwavering as is our own ambition to maintain friendly relations with all nations to ensure the continued viability of the international system* (SDDM:

URL). – Наш захист та підтримка **питань, які стосуються** нашої Республіки, залишаються непохитними, як і наша власна амбіція підтримувати дружні відносини з усіма країнами для забезпечення постійної життєздатності міжнародної системи (SDDM: URL).

У даному фрагменті англійський прийменниковий вислів *issues of pertinence to* відтворюється відповідним складнопідрядним означальним реченням *питань, які стосуються*, оскільки його вживання є особливістю української мови та відповідає її нормам.

Таким чином, лексико-граматичні трансформації, розглянуті нами, представлені, головним чином, компенсаторними прийомами, які застосовуються у тексті поряд із замінами, додаванням або вилученням слів/словосполучень, що і буде нами далі досліджено.

Грамматичні трансформації – це перетворення формальної структури висловлення відповідно до норм мови перекладу при незмінному наборі сем, що входять до її складу. Умовно граматичні трансформації можна поділити на чотири види: перестановки, заміни, додавання та вилучення.

Перестановки, тобто перебудова чи зміна структури речення, мають цілу низку причин. Закріплений порядок слів англійського речення зазвичай носить ієрархічний характер. Вона, звісно, стає центром повідомлення і при перекладі виноситься у центр речення:

(33) *We thank you in advance for your help and enclose an addressed and stamped envelope for your answer.*

Sincerely, (ПДД: URL)

Заздалегідь дякуємо вам за допомогу і докладаємо конверт зі зворотною адресою і з маркою для вашої відповіді.

Щиро, (ПДД: URL)

У цьому випадку спостерігаємо перестановку обставини «заздалегідь», вираженої прислівником, в ініціальну позицію.

Варто наголосити, що перестановки в чистому вигляді трапляються не досить часто, поєднуючись з іншими видами граматичних трансформацій, найчастіше із замінами. Наприклад:

(34) *Your Excellency, I have the honour to present you the letters of credence whereby the ... accredits me as **Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary** of the ... to the Republic of (...), and also submit the **letters of recall** of my predecessor, Ambassador (...)* (ДИДП: 43). – Ваша Величносте, Маю честь вручити Вам вірчі грамоти, якими ... акредитує мене **в якості Надзвичайного і Повноважного Посла ...** в Республіці (...), а також **відкличні грамоти** мого попередника, Посла (.....) (ДИДП: 43).

У тексті перекладу трансформація перестановки оцінних прикметників з кінцевої позиції у початкову (перед іменником) поєднується з трансформацією частиномовної заміни іменника на прикметник у термінологічному дипломатичному словосполученні «відкличні грамоти» (*letters of recall*).

Синтаксичне уподібнення або дослівний переклад становить спосіб перекладу, при якому синтаксична структура оригіналу перетворюється на аналогічну структуру мови перекладу. Цей тип «нульової» трансформації застосовується у тих випадках, коли у вихідній мові та мові перекладу існують паралельні синтаксичні структури. Синтаксичне уподібнення може призводити до повної відповідності кількості мовних одиниць і порядку їх розташування в оригіналі і перекладі. Наприклад:

(35) *We ask you to accept our apologies for the delay and the trouble it has caused* (ПДД: URL). – **Ми просимо вас прийняти наші вибачення за затримку і неприємності, які вона викликала** (ПДД: URL).

Заміна частин мови виникає через відсутність тої чи іншої конструкції у мові перекладу, розбіжність у вживанні відповідних форм і конструкцій, а також має і лексичні причини: різне слововживання, різні норми

сполучуваності в англійській та українській мовах, відсутність частин мови з відповідним значенням. Наприклад:

(36) *The Ministry for Foreign Affairs of the Republic of Belarus presents its compliments to the Embassy of Finland and has the honour to inform ...* (ДИДП: 16). – Міністерство Закордонних Справ Республіки Білорусь **засвідчує свою повагу** Посольству Фінляндської Республіки і має честь повідомити ... (ДИДП: 16).

У даному фрагменті заміна відбувається на рівні стилістики, де фразеологічний вираз *to present one's compliments* відтворено українською «засвідчити свою повагу».

Граматичні і лексичні трансформації потребують внесення додаткових слів або, навпаки, вилучення елементів. Тому вилучення або додавання часто поєднуються з іншими видами граматичних трансформацій (переважно замінами). Введення додаткових слів обумовлюється відмінностями у структурі речення і тим, що стислі англійські речення потребують в українській мові більшого вираження думки. Відсутність відповідного слова також є причиною введення **додаткових слів** при перекладі:

(37) **Gentlemen:**

Your name has been given to us as a reference by Messrs. Roger Blake and Co., who want to open an account with us (ПДД: URL).

Панове!

Ваше ім'я (назва) було надано нам для наведення довідок компанією Роджер Блейк енд Компані, яка хоче відкрити у нас рахунок (ПДД: URL).

Вилучення часто має місце тоді, коли окреме слово, словосполучення чи навіть підрядне речення може видатися зайвим із точки зору його смислового значення, наприклад:

(38) **Dear Sirs,**

Please supply me 20 'Accurist Skeleton' at \$70 each and 70 Swatch "Wall Street" watches at \$25 each plus \$5 postage and handling for each watch ordered (ПДД: URL).

– **Панове:**

Прошу вислати мені 20 годин по 70 ам. доларів за штуку і 70 годин по 25 фунтів за штуку плюс по 5 ам. доларів за кожну годину на пересилку і доставку (ПДД: URL).

Членування речення – це спосіб перекладу, при якому синтаксична структура речення в оригіналі перетворюється на дві чи більше предикативні структури мови перекладу. Ця трансформація призводить або до перетворення простого речення вихідної мови у складне речення мови перекладу, або до перетворення простого чи складного речення вихідної мови у два чи більше самостійних речення в мові перекладу:

(39) *This year as we witness seismic shifts in the international diplomatic and political landscape Seychelles remains true to its guiding values that have stood the test of time* (SDDM: URL). – Цього року ми спостерігаємо **сейсмічні зрушення в міжнародному дипломатичному та політичному ландшафті**. Сейшели залишаються вірними своїм керівним цінностям, які витримали випробування часом (SDDM: URL).

Отже, вживання граматичних трансформацій в дипломатичному дискурсі при перекладі етикетних формул і кліше може частіше обумовлюватися контекстуальним оточенням, лексичним наповненням, смисловою структурою речення, синтаксичною та експресивною функцією речення. В українськомовному тексті перекладу дипломатичного дискурсу частина елементів тексту оригіналу відтворювалася, частина вилучалася, а частина їх компенсувалася через перекладацькі трансформації, тобто конкретизацію, генералізацію, вилучення, додавання, заміни, перестановки тощо.

Висновки до розділу 3

Результати проведеного дослідження дозволяють сформулювати наступні висновки.

1. Порівняльний аналіз лексичних, граматичних і лексико-граматичних особливостей письмового та усного дипломатичного тексту з позиції еквівалентності в перекладі показав, що в процесі перекладу текстів офіційно-ділового дискурсу, зокрема текстів міжнародних дипломатичних документів, має місце стійка тенденція до збереження паралелізму. У ряді випадків дещо менший ступінь інваріантності значень досягається шляхом використання в перекладі структур, пов'язаних з аналогічною структурою відносинами синтаксичного варіювання, зокрема, використовуються синонімічні граматичні структури, а також граматичні заміни.

2. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що аналіз стратегій перекладу письмового та усного дипломатичного тексту може бути продовжений у рамках дослідження специфічних перекладацьких рішень при роботі з іншими видами текстів відповідного дискурсу. Хотілося б також висловити надію, що проведений аналіз лексичних, граматичних і лексико-граматичних особливостей дипломатичного тексту і відповідних цим особливостям стратегій перекладу на матеріалі автентичних варіантів текстів англійською та українською мовами стане корисним доповненням у процесі навчання перекладу спеціальних текстів, зокрема текстів міжнародних дипломатичних документів.

3. За підсумками розгляду лексичних, лексико-граматичних та граматичних трансформацій у дипломатичному перекладі можна зробити висновок про те, що більшу частину з розглянутого нами корпусу прикладів становить переклад лексичних одиниць зі звуженням вихідного семантичного значення одиниці тексту або вилученням. Ця стратегія застосовується перекладачами в тому випадку, коли вихідна одиниця має високий ступінь інформаційної невизначеності і значення її залежить в

більшій мірі від контексту. У градації перекладацьких прийомів знаходяться мовні одиниці, переклад яких повністю збігається зі значенням вихідної лексеми. Далі йде група прикладів з частковою зміною вихідної одиниці в мові перекладу. Часткова зміна семантичного значення пов'язана з наявністю стійких словосполучень (фразеологізмів) у мові перекладу. У зв'язку з цим, перекладачеві немає необхідності вдаватися до точної передачі значення окремих мовних одиниць. Стратегія розширення значення мовної одиниці в мові перекладу застосовується в тому випадку, коли вихідна одиниця має менший ступінь інформативності. І нарешті, останню групу становлять приклади з розбіжністю значення лексичних одиниць вихідної мови з мовою перекладу. До цієї ж групи належать переклади з описом значення вихідної одиниці. Описова стратегія використовується в тому випадку, коли в мові перекладу відсутня лексична відповідність вихідної мовної одиниці.

ВИСНОВКИ

У цьому дослідженні проведено аналіз лінгвістичної системи дипломатичного дискурсу з метою визначення дискурсивних маркерів на рівні мовних одиниць. У рамках відповідного завдання були розглянуті лексико-стилістичні, граматичні і лексико-граматичні особливості, характерні для ділового формату дипломатичного дискурсу.

У ході дослідження було встановлено, що дипломатична мова являє собою строго регламентовану структуру з набором фіксованих засобів мовного вираження на різних рівнях. Дипломатичні документи, які є формою зовнішньополітичної діяльності держав, характеризуються вищим ступенем інформативності, регламентованістю мовлення, імперсональністю, діалогічністю, строгістю викладу і смисловою чіткістю. Дипломатична діяльність побудована на дотриманні дипломатичної етики і протокольних формул, які знаходять своє відображення в текстах.

Виділення дипломатичного піддискурсу в системі офіційно-ділового дискурсу мови обумовлено додатковим завданням мовленнєвої діяльності – дипломатичної комунікації. В рамках вивчення системи дипломатичного дискурсу нами були виділені характерні риси, властиві дипломатичній комунікації: чіткість і ясність викладу, відсутність двозначності, використання знеособлених мовних конструкцій, вживання усталених мовних зворотів, стандартизованих кліше і стійких лексичних одиниць, що увійшли в дипломатичну мову як окрема частина лексичного складу мови.

Поряд з цим, для мови дипломатичної комунікації характерні використання обтічних формулювань, імпліцитність найменувань, а також нівелювання рівня емоційного забарвлення висловлювань.

У даній роботі наведені класифікації дипломатичних документів, виділених на основі теорії типів текстів.

У практичній частині цього дослідження були розглянуті лексико-стилістичні, граматичні та лексико-граматичні особливості дипломатичної мови в аспекті перекладу.

На лексичному, лексико-граматичному і граматичному рівнях нами були виділені найбільш поширені види модифікацій мовних одиниць в перекладі. Так, особливостями перекладу на перерахованих вище рівнях є: переклад з використанням точної (повної) відповідності лексичної одиниці в мові перекладу; переклад зі зміною однієї лексичної одиниці вихідної фрази; переклад з розширенням вихідного значення лексичної одиниці; описовий переклад у разі розбіжності значень вихідного висловлювання в мові перекладу; переклад зі звуженням вихідного значення лексичної одиниці (опущення в перекладі структурних лексико-семантичних одиниць).

Серед розглянутих у даному дослідженні стилістичних особливостей перекладу нами були виділені особливості відтворення стилістичних тропів, ідіоматичних виразів, а також експресивно-забарвлених елементів мовної діяльності, що містять іронію в окремих випадках.

На основі відібраних у роботі прикладів перекладу можна зробити висновок про те, що при перекладі метафоричних і метонімічних одиниць, що вживаються все частіше в дипломатичній мові, використовується стратегія повного перекладу. Точна передача стилістичних особливостей в мові перекладу представляє собою типовий спосіб передачі стилістичного забарвлення вихідного тексту.

У розглянутих прикладах метафоричні і метонімічні одиниці у вихідній мові мають повну відповідність у мові перекладу за сполучуваністю одиниць і емоційно-оціночним значенням. Крім точного перекладу, спрямованого на передачу вихідного змісту тексту, важливим у мові дипломатії є передача вихідної образності тексту і виразності мовлення.

Окрему групу дослідження склали переклад експресивно-забарвлених одиниць мови, який більшою мірою зустрічається в брифінгах офіційних представників держав. При цьому у відповідній групі прикладів нами були виділені такі підгрупи: тексти, при відтворенні яких перекладач зберігає стилістичне забарвлення виразів відповідно до оригіналу, тобто розмовні і часом нестандартні для української літературної мови фрази і речення відтворюються українською мовою за допомогою використання синонімічних фразових одиниць у мові перекладу. Іншу підгрупу прикладів складають переклади, в яких стилістичне забарвлення в мові перекладу знівельоване. Таким чином, фразові одиниці мають в мові перекладу точну відповідність за змістом, при цьому відбувається заміна розмовного виразу вихідної мови на літературний вираз у мові перекладу. Причинами такої стилістичної невідповідності текстів дипломатичної комунікації можуть бути одиниці вихідної мови, які важко перекладати, і що не мають стилістичного відповідного перекладного інваріанту, а також невідповідність експресивно-забарвлених стилістичних засобів вираження в різних культурах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика: Учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. СПб.: Перспектива, Издательство «Союз», 2008. 288 с.
2. Аспекты речевого этикета делового общения на русском языке: [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://students-library.com/ua/library/read/31448-formuly-recevoego-etiketa-vyrazenie-prosby-izvinenia-neodobrenia-priglasenia>
3. Бабюк В. Переклад та мовна політика ЄС // Науковий вісник Херсонського державного університету : наук. журн. Херсон. Серія, Лінгвістика. 2011. № 15. С. 29 – 32.
4. Баландина Л. А. Язык дипломатии: традиции и современность / Баландина Л.А., Кураченкова Г.Ф. // Язык и право: актуальные проблемы взаимодействия. Материалы Международной научно-практической Интернет-конференции. Ростов-на-Дону: Ростовское книжное издательство, 2011. 259 с.
5. Богдан С. Мовний етикет українців: традиції і сучасність К.: Рідна мова, 1998. 475 с.
6. Большикова А. Е. Этикетный аспект межъязыковой коммуникации на примере перевода деловых переговоров // Актуальные вопросы переводоведения и практики перевода. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.alba-translating.ru/ru/ru/articles/2011/bolshikova.html>
7. Бостанджян Л. Коммуникативно-прагматические особенности дипломатического дискурса [Электронный ресурс] URL:
http://publications.y-su.am/wpcontent/uploads/2015/02/Bostanjyan_L..pdf
8. Брандес М. П. Предпереводческий анализ текста (для институтов и факультетов иностранных языков) М.: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2003. 224 с.

9. Вахранева Н. А. Обучение переводу дипломатических документов // Вестник Марийского государственного университета. 2011. Вып. 3. С. 35 – 37.
10. Вдовина О. А. Полиполярность мира и языка дипломатического общения // Когнитивная лингвистика и лингвокультурология. Серия: лингвистика, 2009. N 8. С. 39 – 48.
11. Вебер Е. А. Опыт лингвистического исследования когнитивного диссонанса в английском дипломатическом дискурсе: автореферат дис. канд. филол. наук. Иркутск, 2004. 20 с.
12. Викулова Л. Г. Основы теории коммуникации М.: Восток-Запад, 2008. 316 с.
13. Влахов С. Непереводимое в переводе М.: Международные отношения, 1999. 343 с.
14. Волкова Т. А. Дипломатический дискурс в аспекте стратегичности перевода и коммуникации: на материале английского и русского языков : диссертация ... канд. филол. наук. Челябинск, 2007. 231 с.
15. Волкова Т. А. Дискурсивно-коммуникативная модель перевода : монография 2010. 125 с.
16. Гак В. Г. Типология контекстуальных языковых преобразований при переводе // Текст и перевод. М.: Наука, 1988. С. 63 – 75.
17. Галинська О. М. Репрезентація концептів бізнес-етики в англомовних текстах етичних кодексів міжнародних компаній // Науковий вісник Херсонського державного університету. Херсон. Серія, Перекладознавство та міжкультурна комунікація. 2016. № 2. С. 66 – 69.
18. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка М.: Красанд, 2014. 366 с.
19. Гарбовский Н. К. Теория перевода: учеб. для вузов М.: Изд-во Московского ун-та, 2004. 544 с.

20. Демидова К. И. Субэтнические стереотипы восприятия окружающего мира и смысловая структура слова // Педагогическое образование в России. 2013. № 6. с. 124 – 128.
21. Депутатова Н. А. Сопоставительный анализ русских и английских этикетных клише, использованных в произведении Кейт Аткинсон «Жизнь после жизни» // Филологические науки. Вопросы теории и практики Тамбов: Грамота, 2017. № 1(67): в 2-х ч. Ч. 2. С. 116 – 118.
22. Дипломатический словарь // Гл. ред. А.А. Громыко. Государственное издательство политической литературы. М., 1999. Т.1 580 с.
23. Зарицький М. С. Переклад: створення та редагування К.: Парламентське видавництво, 2004. 120 с.
24. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад: на матеріалі англомовних перекладів української прози Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 216 с.
25. Казакова Т. А. Практические основы перевода English <==> Russian. Серия: Изучаем иностранные языки. СПб.: Издательство Союз, 2001. 320 с.
26. Камінська О. Структурні та семантичні моделі термінів німецької фахової мови дипломатії // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : наук. журн. Луцьк. Філологічні науки. Мовознавство. 2013. № 20 (269). С. 23 – 26.
27. Кащишин Н. Особливості дискурсу та терміносистеми англомовних дипломатичних документів // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]: зб. наук. пр. Кіровоград. Сер., Філологічні науки. 2009. № 81 (2). С. 312 – 316.
28. Кащишин Н. Є. Експресивність термінів англомовного дипломатичного дискурсу // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя] : зб. наук. пр. Ніжин. Філологічні науки. 2014. № 2. С. 93 – 98.
29. Кириллова Т. Д. Особенности дипломатического перевода [Электронный ресурс]. Режим доступа:

http://www.elib.bsu.by/bitstream/123456789/125193/1/kirillova_Lang_practice_2015.pdf

30. Ковалевская И. И. Диалогическая стратегия и основные приемы ее реализации при переводе деловых писем // Вісник БДУ. Сер. 4. 2015. № 1. С. 35 – 38.
31. Ковалевская И. И. Диалог как стратегия перевода // Вестн. МГЛУ. Сер. 1, Филология. 2013. № 3 (64). С. 40 – 46.
32. Коломейцева Е. М. Лексические проблемы перевода с английского языка на русский Тамбов : Издательство ТГТУ, 2004. 92 с.
33. Комиссаров В. Н. Теория перевода М.: Высшая школа, 1990. 254 с.
34. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : учеб. пособие / под ред. Д.И. Ермоловича. М.: Наука, 2011. 346 с.
35. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) Вінниця: Нова Книга, 2001. 448 с.
36. Левицкая Т. Р. Пособие по переводу с английского языка на русский М.: Высшая школа, 2003. 135 с.
37. Малюга Е. Н. Функционально-прагматические аспекты английских вопросительных предложений М.: Макс Пресс, 2001. 294 с.
38. Михалюк О. Семантика та прагматика ключової лексики текстів дипломатичного протоколу // Теоретична і дидактична філологія: зб. наук. пр. 2013. № 15. С. 292 – 301.
39. Мовний етикет. Мовні формули. Стандартні етикетні ситуації: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5605372/page:3/>
40. Никольсон Г. Дипломатия Государственное издательство политической литературы М.: ОГИЗ государственное издательство политической литературы, 1999. 156 с.

41. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / Российская АН.; Российский фонд культуры; 2-е изд., испр. и доп. М.: АЗЪ, 1994. 928 с.
42. Осинцева Т. Семантичні особливості англійської лексики міжнародних угод // Науковий вісник Херсонського державного університету: наук. журн. Херсон. Серія, Лінгвістика. 2011. № 15. С. 218 – 222.
43. Павловська Н. Ю. Проблема досягнення адекватності перекладу контрактів з української на англійську мову // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського : зб. наук. пр. Одеса. Лінгвістичні науки. 2015. № 20. С. 75 – 83.
44. Паршин А. Теория и практика перевода: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://teneta.rinet.ru/rus/pelparshin-andteoria-i-praktika-perevoda.htm>
45. Пиввуева Ю. В. Пособие по теории перевода М.: Филоматис, 2004. 304 с.
46. Плеханова Т. Ф. Текст как диалог: монография Минск, 2003. 251 с.
47. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування // Українська мова та література. 2001. №37. С. 1 – 2.
48. Сахарчук Л. І. Соціальний аспект мовної діяльності // Актуальні проблеми соціолінгвістики. Київ: НМК ВО, 1992. С. 19 – 23.
49. Селиванова Е. А. Модель перевода в парадигмальном пространстве современной лингвистики // Культура народов Причерноморья: науч. журн. 2003. № 37. С. 79 – 82.
50. Сітко А. В. Особливості відтворення етикетних форм англомовних питальних речень українською мовою // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : Зб. наук. праць / Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. К. : Логос, 2007. Вип. 11. С. 296 – 302.
51. Стельмахович М. Український мовленнєвий етикет // Дивослово. 1998. № 3. С. 20 – 21.
52. Судус Ю. В. Прагматичні засоби реалізації стратегії дискредитації в дипломатичному мовленні (на матеріалі промов Д.Б. Байєра) // Науковий

- часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова: зб. наук. пр. Серія 9, Сучасні тенденції розвитку мов. 2015. № 13. С. 182 – 190.
53. Судус Ю. Стратегії й тактики англомовного дипломатичного дискурсу (на матеріалі промов держсекретаря США Дж. Керрі) // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : наук. журн. Філологічні науки. Мовознавство. 2014. № 4 (281). С. 124 – 128.
54. Терентий Л. М. Дипломатический дискурс как особая форма политической коммуникации // Вопросы когнитивной лингвистики. 2010. № 1. С. 47 – 56.
55. Толстопятова В. С. Особенности перевода англоязычных дипломатических документов на русский язык на примере лексических и грамматических трансформаций // Синергия наук. 2018. № 20. С. 442 – 448. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://synergy-journal.ru/archive/article1841>
56. Трабелси Х. Дипломатическая переписка и ее характеристики: автореферат дис. канд. филол. наук. М., 2013. 21 с.
57. Формули ввічливості в системі українського мовного етикету: [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.philology.kiev.ua/Lingur/art_64.htm
58. Чак Є. Д. Будемо знайомі! // Дивослово. 1998. № 6. С. 21 – 23.
59. Чепель Н. П. Синтаксические особенности дипломатического текста с позиции эквивалентности в переводе // Источник Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2017. № 10(76): в 3-х ч. Ч. 2. С. 176 – 179.
60. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматики предложения Харьков: Константа, 1998. 168 с.
61. Шугаєв А. В. Дискурсивні стратегії й тактики в конструюванні позитивного іміджу Організації Об'єднаних Націй // Науковий вісник

Херсонського державного університету. Херсон. Серія, Перекладознавство та міжкультурна комунікація. 2016. № 6. С. 107 – 111.

62. Bhatia V. A. *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings* London Longman, 1993. 235 p.

63. Brown P. *Politeness: Some Universals in Language Usage* Cambridge: CUP, 1987. 198 p.

64. Dontcheva-Navratilova O. *Politeness Strategies in Institutional Speech Acts // Discourse and Interaction 1. Brno Seminar on Linguistic Studies in English Proceedings, 2005. PP. 25 – 41.*

65. Gentler E. *Contemporary Translation Theories* London and New York. Routledge, 1993. 172 p.

66. King F.W. *English Business Letters* M.: Longman, 1994. 163 p.

67. Krings H. P. *Was in den Köpfen von Übersetzern vorgeht* Tübingen, 1986. 235 p.

68. Leech G. *Principles of Pragmatics* London New York, 1983. P. 82.

69. Neubert A. Reviewed by Christine Schaffner. *Text and translation* Leipzig, 1990. 123 p.

70. Nida E. *Language Structure and Translation: Essays by Eugene A. Nida / Selected and Introduced by Anwar S. Dil.* Stanford, California: Stanford University Press, 1995. 284 p.

71. Nida E. *Principles of Correspondence. Toward a Science of Translating* Leiden: Brill, 1999. PP. 156 – 171.

72. Thomas J. *Meaning in Interaction. An Introduction to Pragmatics* London and New York: Longman, 1995. 224 p.

73. Yule G. *Discourse Analysis* Cambridge: CUP, 1986. 302 p.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- (АУС) – Балла М. І. Англо-український словник уклад. К.: Освіта, 1996. 1464 с.
- (БАРС) – Большой англо-русский словарь В. Мюллер. М.: Вече, 2009. 832 с.
- (ВТССУМ) – Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: Перун, 2009. 1440 с.
- (ГДС) – Громыко А. А. Дипломатический словарь М.: Политиздат, 1986. 612 с.
- (ДСВ) – Дипломатический словарь / Ред.: Вышинский А.Я., Лозовский С.А. М.: Государственное издательство политической литературы, 1948. 1950 с.
- (ЛЭС) – Лингвистический энциклопедический словарь гл. ред. Ярцева В. Н. М. : Советская энциклопедия, 1990. 685 с.
- (ЛСД) – Літературознавчий словник-довідник за редакцією Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. К.: ВЦ «Академія», 2007. 237 с.
- (СДТ) – Словарь дипломатических терминов: Электронный словарь. Режим доступа:
<http://mert.tuva.ru/suborgs/agency-foreigneconomic/information/dictionary.html>
- (ФС) – Філософський словник за ред. М. М. Розенталя, П. Ф. Юдіна. К. : Вид-во політичної літератури України, 1994. 498 с.
- (EID) – English Idioms Dictionary: Электронный ресурс. Режим доступа:
<http://www.english-zone.com/idioms/dictionary.html>
- (TLDCE) – The Longman Dictionary of Contemporary English. L.: Longman, 2003. 1949 p.
- (TCDAE) – The Cambridge Dictionary of American English. NY: Cambridge University Press, 2008. 1069 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

(ДИДП) – Блинкова Л. М. Деловая и дипломатическая переписка на иностранном языке Минск, 2012. 68 с.

(МСФ) – Меморандум о сотрудничестве между Фондом содействия развитию технологий и инфраструктуры Интернета, Ассоциацией dotCities и компанией dotBERLIN GmbH & Co. KG: Электронный ресурс. Режим доступа: <http://domain.moscow/memorandum>

(ОПАМ) – Основи письма англійською мовою: Уклад. Н.М. Голуб, Н.А. Шамхалова, І.М. Машкова: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2007. 760 с.

(ПДД) – Перевод дипломатической документации с английского языка на русский язык: Электронный ресурс. Режим доступа: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=14249>

(РСБ) – Резолюция 1181 (1998), принятая Советом Безопасности на его 3902-м заседании, 13 июля 1998 года: Электронный ресурс. Режим доступа: <http://hrlibrary.umn.edu/resolutions/SC98/R1181SC98.html>

(МОС) – Memorandum of Cooperation: Электронный ресурс. Режим доступа: https://echa.europa.eu/documents/10162/13606/echa_easa_moc_20171213_en.pdf/471ff442-c8f4-30eb-c43b-1db060d35602

(SRDC) – Speech at the reception for the diplomatic corps, Copenhagen the 21th. November 2011: Электронный ресурс. Режим доступа: <http://um.dk/en/about-us/the-ministers/speeches-and-articles-by-former-ministers/rasmus-helveg-speeches/speech-at-the-reception-for-the-diplomatic-corps/>

(SDDM) – 2017 Speech of Diplomatic delivered by Designated Minister, Mrs Macsuzy Mondon: Электронный ресурс. Режим доступа: http://www.mfa.gov.sc/static.php?content_id=20&news_id=300

(SSSM) – Speech by Secretary of State Madeleine K. Albright on the Occasion of the Accession of the Czech Republic, Hungary and Poland to the North Atlantic

Treaty Organization at the Truman Presidential Library: Электронный ресурс.

Режим доступа: <https://1997-2001.state.gov/statements/1999/990312.html>

(UNRSL) – UN Resolution on Sierra Leone: Электронный ресурс. – Режим

доступу: <http://unscr.com/en/resolutions/1181>

ДОДАТКИ

Додаток А

Етикетні формули в дипломатичному дискурсі та їх відтворення в українському перекладі

Оригінал	Переклад
<p>1.</p> <p><i>Dear Sirs,</i></p> <p><i>Order No. 1234 for “Volga”</i></p> <p><i>Cars</i></p> <p><i>We have received your letter... (ПДД, URL).</i></p>	<p>Шановні панове!</p> <p>Замовлення №1234 на автомобілі «Волга»</p> <p>Ми отримали Вашого листа... (ПДД, URL).</p>
<p>2. <i>We beg to acknowledge your esteemed favour of the 5th inst. (ПДД, URL).</i></p>	<p>Дозвольте засвідчити повагу за люб’язно надану нам честь (мається на увазі лист) від 5 числа цього місяця (ПДД, URL).</p>
<p>3. <i>We thank you for the letter of 5th May (ПДД, URL).</i></p>	<p>Дякуємо за Вашого листа від 5 травня (ПДД, URL).</p>
<p>4. <i>Many thanks for your letter (ПДД, URL).</i></p>	<p>Дуже дякую за Ваш лист (ПДД, URL).</p>
<p>5. <i>In reply to your letter of (request) (ПДД, URL).</i></p>	<p>У відповідь на Ваш лист від (прохання) (ПДД, URL).</p>
<p>6. <i>We are pleased to tell you that our company has just started its work in the European project called BIM GAME (ПДД, URL).</i></p>	<p>З радістю повідомляємо Вам, що наша компанія почала роботу над європейським проектом під назвою BIM-технології (ПДД, URL).</p>
<p>7. <i>At your request, we sent you</i></p>	<p>На ваше прохання ми вислали вам</p>

<i>an email with your new password to (ПДД, URL).</i>	листа з новим паролем на вказану адресу електронної пошти (ПДД, URL).
<i>8. We have considerable interest in New York State (ПДД, URL).</i>	Ми [наша компанія] дуже зацікавлені в штаті Нью-Йорк (ПДД, URL).
<i>9. Please inform us about your participation as soon as possible and no later than "Insert Date" (ПДД, URL).</i>	Будь ласка, повідомте нас про свою участь якомога швидше і не пізніше «вказаної дати» (ПДД, URL).
<i>10. Please send us an email if you do not find your country on our list (ПДД, URL).</i>	Будь ласка, надішліть нам електронного листа, в разі якщо ви не знайшли своєї країни в списку (ПДД, URL).
<i>11. We should be obliged to receive your (price-list) (ПДД, URL).</i>	Ми були б вдячні , отримавши ваш (прейскурант) (ПДД, URL).
<i>12. We are interested in buying your equipment for producing pet food (ПДД, URL).</i>	Ми зацікавлені в покупці обладнання для виробництва кормів для домашніх тварин (ПДД, URL).
<i>13. Would you kindly send us more information about this equipment (ПДД, URL).</i>	Будь ласка, надішліть нам більше інформації про це обладнання (ПДД, URL).
<i>14. Please rush us your FREE Ski Vacation Planning Packet (ПДД, URL).</i>	Просимо надіслати свій безкоштовний пакет планування лижних канікул (ПДД, URL).
<i>15. We are in the market for an</i>	Ми маємо намір закупити важливі

<p><i>important work of art as part of his company's centenary celebrations (ПДД, URL).</i></p>	<p>виготови мистецтва в рамках столітнього святкування його компанії (ПДД, URL).</p>
<p><i>16. Quote prices of military materiel including items of heavy artillery, light weapons and small arms (ПДД, URL).</i></p>	<p>Вкажіть ціни на кількість військових матеріальних засобів, включаючи важку артилерію, легкі озброєння і стрілецьку зброю (ПДД, URL).</p>
<p><i>17. We have an inquiry for your decision (ПДД, URL).</i></p>	<p>Ми хотіли б отримати інформацію про ваше рішення (ПДД, URL).</p>
<p><i>18. Gentlemen: Please send us you new catalogue of Computers and Microprocessors (ПДД, URL).</i></p>	<p>Панове! Просимо Вас вислати новий каталог комп'ютерів і мікропроцесорів (ПДД, URL).</p>
<p><i>19. We also should be grateful if you would enclose free descriptive leaflets with your reply and quote your terms f.o.b. London</i></p> <p style="text-align: right;"><i>Yours faithfully, M. Davis (ПДД, URL)</i></p>	<p>Також будемо вдячні, якщо ви супроводите каталог безкоштовними проспектами і вкажете умови доставки Ф.О.Б. Лондон.</p> <p style="text-align: right;">Щиро Ваш, М. Дейвіс.</p>
<p><i>20. Dear Sirs, Please supply me 20 'Accurist Skeleton' at \$70 each and 70 Swatch "Wall Street" watches at \$25 each plus \$5 postage and handling for each watch ordered (ПДД, URL).</i></p>	<p>Панове: Прошу вислати мені 20 годин по 70 ам. доларів за штуку і 70 годин по 25 фунтів за штуку плюс по 5 ам. доларів за кожну годину на пересилку і доставку (ПДД, URL).</p>
<p><i>21. I enclose full payment in check. Yours faithfully, (ПДД, URL).</i></p>	<p>Додаю повну оплату чеком. Щиро ваш (ПДР, URL).</p>
<p><i>22. Dear Sirs,</i></p>	<p>Панове!</p>

<p><i>This is to confirm your order №210 of 10 May.</i></p> <p><i>Yours faithfully, (ПДД, URL).</i></p>	<p>Підтверджуємо Ваше замовлення від 10 травня.</p> <p>Щиро Ваш, (ПДД, URL).</p>
<p>23. Gentlemen:</p> <p><i>We confirm the receipt of your order №111 of 11 May.</i></p> <p><i>Sincerely yours, (ПДД, URL).</i></p>	<p>Панове!</p> <p>Підтверджуємо отримання вашого замовлення №111 від 11 травня.</p> <p>Щиро Ваш, (ПДД, URL).</p>
<p>24. Gentlemen:</p> <p>You know</p> <ul style="list-style-type: none"> - how hard it is to ask for money - and say just enough to get it - without offending (ПДД, URL). 	<p>Панове!</p> <p>Ви знаєте</p> <ul style="list-style-type: none"> - як важко просити гроші - і сказати як раз стільки, щоб їх отримати - і не образити (ПДР, URL).
<p><i>25. Your check may be on its way. If not we know you will send it immediately.</i></p> <p><i>In either case, thank you.</i></p> <p><i>Yours very truly, (ПДД, URL).</i></p>	<p>Ваш чек напевно вже в дорозі. Якщо немає, то ми знаємо, що ви його негайно вишлете. У будь-якому випадку дякуємо Вам.</p> <p>Щиро Ваш, (ПДР, URL)</p>
<p>26. Dear Sirs,</p> <p><i>When placing our order № ... we stated that we wanted delivery with in four weeks. You have confirmed our order and we are surprised that we have not yet received the goods (ПДД, URL).</i></p>	<p>Шановні панове!</p> <p>Розміщуючи наше замовлення № ..., ми заявили, що хочемо отримати товар протягом чотирьох тижнів, ви підтвердили наше замовлення, і ми здивовані, що товар нами ще не отримано (ПДД, URL).</p>
<p><i>27. You know this is the first time that</i></p>	<p>Ви знаєте, що нам вперше доводиться</p>

<p><i>we have to complain of delay in delivery and expect that you will kindly inform us by cable or telex whether you can deliver the goods in September</i></p> <p style="text-align: center;">Sincerely, (ПДД, URL)</p>	<p>скаржитися на затримку в доставці, і сподіваємося, що ви люб'язно повідомите нам телеграмою або телексом, чи зможете ви поставити товар у вересні.</p> <p style="text-align: right;">Щиро, (ПДД, URL)</p>
<p><i>28. The above all is prejudice without any legal obligations, we are extremely sorry for inconvenience (if any) (ПДД, URL).</i></p>	<p>Все сказане вище – забобони без будь-яких юридичних зобов'язань, нам надзвичайно шкода за незручність (якщо є) (ПДД, URL).</p>
<p><i>29. Gentlemen:</i></p> <p><i>We are sorry that we have been unable to deliver the goods in time (ПДД, URL).</i></p>	<p>Панове!</p> <p>Шкодуємо, що не змогли доставити товар вчасно (ПДД, URL).</p>
<p><i>30. We ask you to accept our apologies for the delay and the trouble it has caused (ПДД, URL).</i></p>	<p>Ми просимо вас прийняти наші вибачення за затримку і неприємності, які вона викликала (ПДД, URL).</p>
<p><i>31. Needless to say we accept full responsibility and according to our contract №486, clause 18 we will pay you the required forfeit (ПДД, URL).</i></p>	<p>Безумовно, ми беремо відповідальність на себе і, відповідно до нашого контракту №486, статті 18, ми виплатимо необхідну неустойку (ПДД, URL).</p>
<p><i>32. We will be able to deliver the goods by the end of this month.</i></p> <p style="text-align: center;">Sincerely, (ПДД, URL).</p>	<p>Ми зможемо доставити товар до кінця цього місяця.</p> <p style="text-align: right;">Щиро Ваш, (ПДД, URL)</p>
<p><i>33. Accept our apologies for the delay in our response (ПДД, URL).</i></p>	<p>Прийміть наші вибачення за затримку у пред'явленні нашої</p>

	відповіді (ПДД, URL).
<p>34. Gentlemen:</p> <p><i>Your name has been given to us as a reference by Messrs. Roger Blake and Co., who want to open an account with us (ПДД, URL).</i></p>	<p>Панове!</p> <p>Ваше ім'я (назва) було надано нам для наведення довідок компанією Роджер Блейк енд Компані, яка хоче відкрити у нас рахунок (ПДД, URL).</p>
<p>35. <i>We should be obliged if you would kindly inform us about their financial standing (ПДД, URL).</i></p>	<p>Ми були б вам дуже вдячні, якщо б ви люб'язно повідомили нам про їхнє фінансове становище (ПДД, URL).</p>
<p>36. <i>We are particularly interested to know the way they have met their liabilities in business with you (ПДД, URL).</i></p>	<p>Зокрема, нас цікавить, наскільки вони були відповідальні в бізнесі з вами (ПДД, URL).</p>
<p>37. <i>Do you think we can grant a credit of \$5.000 safely? Needless to say that your advice will be treated in strictest confidence (ПДД, URL).</i></p>	<p>Чи думаєте ви, що їм можна дати кредит в 5.000 доларів без ризику?</p> <p>Безумовно, ваша інформація буде зберігатися в найсуворішій таємниці (ПДД, URL).</p>
<p>38. <i>We thank you in advance for your help and enclose an addressed and stamped envelope for your answer.</i></p> <p style="text-align: right;"><i>Sincerely, (ПДД, URL)</i></p>	<p>Заздалегідь дякуємо вам за допомогу і докладаємо конверт зі зворотною адресою і з маркою для вашої відповіді.</p> <p style="text-align: right;">Щиро, (ПДД, URL)</p>
<p>39. <i>The Ministry for Foreign Affairs of the Republic of Belarus presents its compliments to the Embassy of Finland and has the honour to inform ... (ДИДП, с. 16).</i></p>	<p>Міністерство Закордонних Справ Республіки Білорусь засвідчує свою повагу Посольству Фінляндської Республіки і має честь повідомити ... (ДИДП, с. 16).</p>

<p>40. <i>The Ministry for Foreign Affairs of the Republic of Belarus avails itself of this opportunity to renew to the Embassy of Finland the assurances of its highest consideration (ДИДП, с. 16).</i></p>	<p>Міністерство Закордонних Справ Республіки Білорусь користується справжньою можливістю, щоб відновити Посольству Фінляндської Республіки запевнення у своїй високій повазі (ДИДП, с. 16).</p>
<p>41. <i>Your Excellency, I have the honour to present you the letters of credence whereby the ... accredits me as Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the ... to the Republic of (...), and also submit the letters of recall of my predecessor, Ambassador (...)</i> (ДИДП, с. 43).</p>	<p>Ваша Величносте, Маю честь вручити Вам вірчі грамоти, якими ... акредитує мене в якості Надзвичайного і Повноважного Посла ... в Республіці (.....), а також відкличні грамоти мого попередника, Посла (.....) (ДИДП, с. 43).</p>
<p>42. <i>I am entrusted with an important and most honourable mission to represent, in my capacity of Ambassador, the ... in (country)</i> (ДИДП, с. 43).</p>	<p>Мені доручена відповідальна і дуже почесна місія представляти, в якості Посла, в (.....) (ДИДП, с. 43).</p>
<p>43. <i>I should like to assure Your Excellency that in discharging the high mission entrusted to me by the Soviet Government I shall make every effort to develop good relations between the ... and (country)</i> (ДИДП, с. 43).</p>	<p>Я хочу запевнити Вашу Величність, що при виконанні цієї високої місії, покладеної на мене Радянським Урядом, я докладу всіх зусиль для розвитку добрих відносин між ... і (...) (ДИДП, с. 43).</p>
<p>44. <i>I hope that in carrying out this mission I shall receive understanding and support on your part, as well as cooperation of the Government of</i></p>	<p>Я сподіваюся, що при здійсненні цієї місії я зустріню розуміння і підтримку з Вашого боку, а також співпрацю Уряду (країна) (ДИДП, с.</p>

<i>(country)</i> (ДИДП, с. 43).	43).
<p>45. <i>Esteemed Mr. Ambassador, It gives me great pleasure to welcome you as Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of (country) to ... I appreciate the greetings to the people and the Government of the ... which you have conveyed on behalf of the people and the Government of (country)</i> (ДИДП, с. 43).</p>	<p>Шановний пане Посол, Мені приносить велике задоволення вітати Вас в якості Надзвичайного і Повноважного Посла (країна) в ... (ДИДП, с. 43).</p>
<p>46. <i>In accepting your letters of credence, I can assure you, Mr. Ambassador, that in your activities as plenipotentiary representative of (country) you will meet with understanding and assistance on the part of the ..., the Soviet Government and myself</i> (ДИДП, с. 43).</p>	<p>Беручи Ваші вірчі грамоти, можу запевнити Вас, пане Посол, що у своїй діяльності на посаді повноважного представника (країна) Ви зустрінете розуміння та сприяння з боку Радянського Уряду і у мене особисто (ДИДП, с. 43).</p>
<p>47. <i>I wish you success in the fulfilment of your noble and important mission</i> (ДИДП, с. 43).</p>	<p>Бажаю Вам успіхів у виконанні Вашої високої і відповідальної місії (ДИДП, с. 43).</p>
<p>48. <i>The Parties are convinced that all round cooperation will enhance the capabilities of the users of Internet and promote its development as one of the important communication channels of the information society</i> (МОС, с. 1).</p>	<p>Сторони переконані в тому, що всебічне співробітництво між ними сприятиме розширенню можливостей користувачів інтернет і його розвитку як одного з найважливіших комунікативних каналів інформаційного суспільства (МОС, URL).</p>

<p>49. <i>THE PARTIES REACHED THE FOLLOWING AGREEMENT (MOC, c. 2)</i></p>	<p>СТОРОНИ ДОМОВИЛИСЬ ПРО НАСТУПНЕ (MOC, URL).</p>
<p>50. <i>The Parties will jointly develop their cooperation on the following basic trends: (MOC, c. 2).</i></p>	<p>1.2. Сторони в партнерстві будуть розвивати співробітництво за такими основними напрямками: (MOC, URL).</p>
<p>51. <i>The relationships of Parties as equal business partners will be based on a mutual respect, confidence and strategic cooperation (MOC, c. 2).</i></p>	<p>1.3. Відносини Сторін як рівноправних ділових партнерів будуть ґрунтуватися на взаємній повазі, довірі та стратегічному співробітництву (MOC, URL).</p>
<p>52. <i>Thank you Senator Mikulski, for that introduction. And I want to thank you and your colleagues, Senators Roth and Smith, and Representatives Skelton, Lantos, and McCarthy for your bipartisan leadership on behalf of NATO and NATO enlargement (ДИДП, c. 55).</i></p>	<p>Дякую вам, сенатор Мікульський, за цей виступ. І я хочу подякувати вам і вашим колегам, сенаторам Роту і Сміту, а також представникам Скелтон, Лантосу і Маккарті за ваше двопартійне керівництво від імені НАТО і розширення НАТО (ДИДП, c. 55).</p>
<p>53. <i>Minister Kavan, Minister Martonyi, and Minister Geremek; Excellencies from the diplomatic corps; Admiral Gough; General Anderson and other leaders of our armed forces; officials of the Truman Library; honored guests; colleagues, and friends: Today is a day of celebration and</i></p>	<p>Міністре Каване, міністре Мартоні та міністре Геремек; Високоповажні представники дипломатичного корпусу; Адмірале Гофе; Генерале Андерсон та інші керівники наших збройних сил; посадові особи бібліотеки Трумена; почесні гості; колеги та друзі: Сьогодні – день</p>

<p><i>rededication; of remembrance and renewal (ДИДП, с. 55).</i></p>	<p>святкування та переосмислення; пам'яті та оновлення (ДИДП, с. 55).</p>
<p><i>54. And we look forward with confidence and determination to the historic Summit in Washington and further progress tomorrow. Thank you very much (ДИДП, с. 55).</i></p>	<p>І ми з впевненістю та рішучістю чекаємо на історичний саміт у Вашингтоні та подальший прогрес завтра. Велике спасибі (ДИДП, с. 55).</p>
<p><i>55. Our businesses can produce much more together rather than by themselves. You specialize in marketing and we specialize in producing high-quality goods. That is going to give an amazing synergy (ОПАМ, 620).</i></p>	<p>Наші бізнес розробки можуть давати набагато більше разом, ніж самі по собі. Ви спеціалізуєтесь в області маркетингу, а ми спеціалізуємося на виробництві високоякісних товарів. Це дасть дивовижна взаємодія (ОПАМ, 620).</p>
<p><i>56. — That's great. So I suggest celebrating such a move in our development. In our company we have a tradition to meet outside the office on a yearly basis. So why don't we commit this year gathering to our agreement? — That is a very good idea (ОПАМ, 620).</i></p>	<p>— Чудово. Тому я пропоную відзначити такий крок в нашому розвитку. У нашій компанії є традиція зустрічатися поза офісом щорічно. Так чому б нам не приурочити нинішню зустріч до нашої угоди? — Це дуже гарна ідея (ОПАМ, 620).</p>
<p><i>57. Dear Mr Stanley, October, 02 will be a remarkable day of your 10th anniversary as a member of Hovernly Ltd. (ОПАМ, 720).</i></p>	<p>Шановний пане Стенлі, 02 жовтня буде 10 років Вашої роботи в Ховерні Лтд. (ОПАМ, 720).</p>
<p><i>58. During these years of work you</i></p>	<p>За період своєї роботи Ви показали</p>

<p><i>proved to be a loyal and qualified worker with great potential. We recognize the contribution you make in our company success and wish to congratulate you upon your 10th anniversary (ОПАМ, 721).</i></p>	<p>себе вірним і кваліфікованим співробітником з високим потенціалом. Ми вдячні Вам за Ваш внесок в успіх нашої компанії і хочемо привітати Вас з 10-ю річницею (ОПАМ, 721).</p>
<p>59. <i>With respect, John Lewis, General Manager (ОПАМ, 721).</i></p>	<p>З повагою, Джон Льюїс, Генеральний директор (ОПАМ, 721).</p>
<p>60. <i>Dear Charles Milton, I would like to invite you to a seminar that I'm confident will interest you (ОПАМ, 721).</i></p>	<p>Шановний Чарлз Мілтон, Я хотів би запросити Вас на семінар, який я впевнений, зацікавить Вас (ОПАМ, 721).</p>
<p>61. <i>I am enclosing 3 tickets for you. I hope that you decide to attend and I am looking forward to seeing you there (ОПАМ, 722).</i></p>	<p>Я докладаю три квитка для Вас. Сподіваюся, що Ви візьмете участь у семінарі, і з нетерпінням чекаю на зустріч з вами (ОПАМ, 722).</p>
<p>62. <i>Best regards, Igor Petrov, Managing Director Ltd. The company "Center" Tel: +8 097 XXXXXXXX (ОПАМ, 722)</i></p>	<p>З повагою, Ігор Петров, Генеральний директор ТОВ Компанія «Центр» Тел .: +8 097 XXXXXXXX (ОПАМ, 722)</p>

<p>63. <i>Dear Mrs Linnet,</i> <i>Your wedding agency is becoming more and more popular in our city. We would like to help you make it more attractive to the customers (ОПАМ, 722).</i></p>	<p>Шановна пані Ліннет, Ваше весільне агентство стає все більш популярним у нашому місті. Ми б хотіли допомогти Вам зробити його ще більш привабливим для Ваших клієнтів (ОПАМ, 722).</p>
<p>64. <i>With reference to your advertisement could you please send us more detailed description of your business propositions. We would also like to know about discounts that you provide (ОПАМ, 722).</i></p>	<p>З посиланням на ваше оголошення не могли б ви надіслати мені більш докладний опис ваших пропозицій. Ми також хотіли б знати про знижки, які ви надаєте (ОПАМ, 722).</p>
<p>65. <i>Dear Mr. Roger Gill,</i> <i>Your advertisement in the May issue of Aquarium Plants magazine is of great interest to us (ОПАМ, 722).</i></p>	<p>Шановний пане Роджер Гілл, Ваша реклама в травневому номері журналу Акваріумні рослини представляє великий інтерес для нас (ОПАМ, 722).</p>
<p>66. <i>We would like to know more about your company's products offers and would appreciate receiving your wholesale price list (ОПАМ, 722).</i></p>	<p>Ми хотіли б знати більше про продукцію Вашої компанії і хотіли б отримати Ваш прайс-лист оптових цін (ОПАМ, 722).</p>
<p>67. <i>It is our desire to offer our customers the widest selection of aquarium plants, and we are therefore</i></p>	<p>Ми прагнемо до того, щоб запропонувати нашим клієнтам найширший вибір акваріумних</p>

<i>interested in new plants (ОПАМ, 722).</i>	рослин, і тому ми цікавимося новими рослинами (ОПАМ, 722).
68. <i>We will look forward to your prompt response. Thank you (ОПАМ, 722).</i>	Ми сподіваємося на швидку відповідь. Дякуємо (ОПАМ, 722).
69. <i>Distinguished Ambassadors, representatives of the diplomatic corps, ladies and gentlemen, I am very happy to have this early occasion to meet with such a distinguished audience – representatives of the many governments from all over the world with which Denmark has strong ties, including in the area of development cooperation (SRDC, URL).</i>	Шановні послы, представники дипломатичного корпусу, пані та панове, Я дуже рада, що в мене є можливість зустрітися з такою шанованою аудиторією – представниками багатьох урядів з усього світу, з якими Данія має міцні зв'язки, у тому числі в галузі співробітництва в сфері розвитку (SRDC, URL).
70. <i>I highly value this cooperation and I aim to engage with you even further when we in the near future embark on the elaboration of a new strategy for Denmark's development cooperation (SRDC, URL).</i>	Я високо ціную це співробітництво, і прагну з вами ще більше поспілкуватися, коли ми найближчим часом розпочнемо розробку нової стратегії співпраці Данії в сфері розвитку (SRDC, URL).
71. <i>Secondly, we will in 2012 give special priority to strengthen food security, agricultural development and build resilience against future crises</i>	По-друге, у 2012 році ми надамо особливого пріоритету зміцненню продовольчої безпеки, розвитку сільського господарства та

<i>(SRDC, URL).</i>	зміцненню стійкості до майбутніх криз (SRDC, URL).
<i>72. Coordinated international action is needed (SRDC, URL).</i>	Необхідна координація міжнародних дій (SRDC, URL).
<i>73. The Danish Government will therefore work for long-term solutions that can enhance food security and the people's resilience to future crises and disasters, especially in fragile and conflict-affected areas (SRDC, URL).</i>	Отже, уряд Данії працюватиме над довгостроковими рішеннями, які можуть підвищити продовольчу безпеку та стійкість населення до майбутніх криз та катастроф, особливо в слабких і конфліктних районах (SRDC, URL).
<i>74. We will do so by joining efforts with other development partners, including the EU, the World Bank, the UN, and the African Development Bank, with a view to establish a joint strategic framework for addressing the challenges of food security at the Horn of Africa (SRDC, URL).</i>	Ми зробимо це, об'єднавши зусилля з іншими партнерами з розвитку, включаючи ЄС, Світовий банк, ООН і Африканський банк розвитку, з метою створення спільної стратегічної основи для вирішення завдань продовольчої безпеки на Африканському Розі (SRDC, URL).
<i>75. Promoting access to sustainable energy supply will be a key element in this context (SRDC, URL).</i>	Сприяння доступу до сталого енергопостачання буде ключовим елементом у цьому контексті (SRDC, URL).
<i>76. This is a monumental challenge, which Denmark will address both through multilateral channels and through our bilateral programmes (SRDC, URL).</i>	Це величезний виклик, який Данія розгляне як через багатосторонні канали, так і через наші двосторонні програми (SRDC, URL).
<i>77. I hope that we at the Rio+20</i>	Я сподіваюся, що ми на конференції

<p><i>conference will be able to agree on an ambitious set of Sustainable Development Goals – building upon and strengthening the Millennium Development Goals and extending with new goals for water, biodiversity and access to energy for all. Let us work together on this vision (SRDC, URL).</i></p>	<p>«Rio + 20» зможемо погодитися на амбітний набір цілей сталого розвитку – спираючись на цілі розвитку тисячоліття та поширюючи нові цілі на воду, біорізноманіття та доступ до енергії для всіх. Давайте працювати разом над цією візією (SRDC, URL).</p>
<p><i>78. Through partnerships, with many of your countries and between the private and public sector we will work to strengthen international collaboration on the promoting of green growth, sustainable energy and innovative solutions (SRDC, URL).</i></p>	<p>Через партнерські відносини з багатьма вашими країнами і між приватним і державним секторами ми працюватимемо над зміцненням міжнародного співробітництва у сфері сприяння зеленому зростання, сталої енергії та інноваційних рішень (SRDC, URL).</p>
<p><i>79. Lastly, we will make a special effort in 2012 to promote stability and ensure protection of civilians in fragile and conflict-stricken states (SRDC, URL).</i></p>	<p>І, нарешті, ми докладемо особливих зусиль у 2012 році, щоб сприяти стабільності та забезпечити захист цивільних осіб у слабких і конфліктних державах (SRDC, URL).</p>
<p><i>80. To make a difference we must make use of all instruments – from development cooperation and humanitarian intervention through stabilisation to peace supporting operations (SRDC, URL).</i></p>	<p>Щоб змінити ситуацію, ми повинні використовувати всі інструменти – від співпраці у сфері розвитку та гуманітарного втручання через стабілізацію до операцій з підтримки миру (SRDC, URL).</p>
<p><i>81. Within this framework we will support efforts to consolidate peace in</i></p>	<p>У цих рамках ми будемо підтримувати зусилля по зміцненню</p>

<p><i>South Sudan, promote peace in Somalia and stabilise the situation in Libya (SRDC, URL).</i></p>	<p>миру в Південному Судані, сприяти миру в Сомалі і стабілізувати ситуацію в Лівії (SRDC, URL).</p>
<p><i>82. And we will continue our support to the Palestinian Authority in the area of state and peace building and improvement of living conditions (SRDC, URL).</i></p>	<p>І ми будемо продовжувати нашу підтримку Палестинської адміністрації у сфері державного і мирного будівництва та поліпшення умов життя (SRDC, URL).</p>
<p><i>83. This list of priorities are key areas that we wish to strengthen (SRDC, URL).</i></p>	<p>Цей перелік пріоритетів є ключовими сферами, які ми хочемо зміцнити (SRDC, URL).</p>
<p><i>84. Ladies and gentlemen, next week I will – along with ministers from your own countries – travel to South Korea to attend the Fourth High Level Forum on Aid Effectiveness in Busan (SRDC, URL).</i></p>	<p>Пані та панове, наступного тижня я – разом з міністрами ваших країн – поїду до Південної Кореї для участі в Четвертому форумі високого рівня з питань ефективності допомоги в Пусані (SRDC, URL).</p>
<p><i>85. This government is fully committed to the aid effectiveness principles, to transparency, to accountability – and try our best to further strengthen these principles in our development cooperation, including by scaling up the use of general budget support (SRDC, URL).</i></p>	<p>Цей уряд цілком відданий принципам ефективності допомоги, прозорості, підзвітності – і намагається докладати всіх зусиль для подальшого зміцнення цих принципів у нашій співпраці у сфері розвитку, у тому числі шляхом розширення використання загальної бюджетної підтримки (SRDC, URL).</p>
<p><i>86. But while many efforts have gone into making the conference a success, it is important that we do not lose track of</i></p>	<p>Але в той час, як багато зусиль докладається для того, щоб зробити конференцію успішною, важливо,</p>

<i>the purpose of aid effectiveness (SRDC, URL).</i>	щоб ми не втрачали цілі ефективності допомоги (SRDC, URL).
87. <i>While I certainly hope that we can engage new development actors in a stronger partnership in development, (SRDC, URL).</i>	Хоча я, звичайно, сподіваюся, що ми зможемо залучити нових учасників розвитку до більш міцного партнерства в сфері розвитку, (SRDC, URL).
88. <i>I also hope that we will come back from Busan with a renewed sense of commitment to transparency, accountability, and delivering more effective aid and to focus on results at the country level (SRDC, URL).</i>	Я також сподіваюся, що ми повернемося з Пусану з оновленим почуттям відданості прозорості, підзвітності та надання більш ефективної допомоги та зосередження на результатах на рівні країни (SRDC, URL).
89. <i>This is indeed challenging times for global development, but also times of great opportunity (SRDC, URL).</i>	Це справді складні часи для глобального розвитку, а також часи великих можливостей (SRDC, URL).
90. <i>I therefore look forward to working closely with you and your governments in addressing both challenges and opportunities in the future. Thank you for your attention (SRDC, URL).</i>	Тому я з нетерпінням чекаю тісної співпраці з вами та вашими урядами у вирішенні проблем і можливостей у майбутньому. Дякую за увагу (SRDC, URL).
91. <i>Excellencies, Ladies and Gentlemen, It is with great pleasure that I welcome you this evening to the annual diplomatic reception (SDDM, URL).</i>	Високоповажні пані та панове, З великим задоволенням я вітаю вас цього вечора на щорічному дипломатичному прийомі (SDDM, URL).

<p>92. <i>I would like to seize this opportunity to express our sincere gratitude for your unwavering support and collaboration (SDDM, URL).</i></p>	<p>Я хотів би скористатися цією можливістю, щоб висловити нашу щирю подяку за вашу непохитну підтримку та співпрацю (SDDM, URL).</p>
<p>93. <i>Seychelles remains committed in its engagement with its partners within the diplomatic community (SDDM, URL).</i></p>	<p>Сейшельські острови залишаються у взаємодії зі своїми партнерами в дипломатичній спільноті (SDDM, URL).</p>
<p>94. <i>This year has also been one of mourning as we bade adieu to some iconic figures (SDDM, URL).</i></p>	<p>Цей рік також був одним з найскорботніших, оскільки ми прощалися з деякими знаковими фігурами (SDDM, URL).</p>
<p>95. <i>For Seychelles, unity and reconciliation remain as our strengths in our quest for further progress (SDDM, URL).</i></p>	<p>Для Сейшельських островів єдність і примирення залишаються нашою силою в прагненні до подальшого прогресу (SDDM, URL).</p>
<p>96. <i>This year as we witness seismic shifts in the international diplomatic and political landscape Seychelles remains true to its guiding values that have stood the test of time (SDDM, URL).</i></p>	<p>Цього року, коли ми спостерігаємо сейсмічні зрушення в міжнародному дипломатичному та політичному ландшафті, Сейшели залишаються вірними своїм керівним цінностям, які витримали випробування часом (SDDM, URL).</p>
<p>97. <i>Our advocacy and support for issues of pertinence to our Republic remain unwavering as is our own ambition to maintain friendly relations with all nations to ensure the continued</i></p>	<p>Наш захист та підтримка питань, які стосуються нашої Республіки, залишаються непохитними, як і наша власна амбіція підтримувати дружні відносини з усіма країнами для</p>

<p><i>viability of the international system (SDDM, URL).</i></p>	<p>забезпечення постійної життєздатності міжнародної системи (SDDM, URL).</p>
<p><i>98. With regards to human rights, Seychelles is making strides to respect its international obligations (SDDM, URL).</i></p>	<p>Що стосується прав людини, Сейшельські острови докладають зусиль для виконання своїх міжнародних зобов'язань (SDDM, URL).</p>
<p><i>99. I am further pleased to note, that today the Convention for the Protection of all persons from enforced disappearance entered into force for Seychelles (SDDM, URL).</i></p>	<p>Мені також приємно відзначити, що сьогодні для Сейшельських островів набула чинності Конвенція про захист всіх осіб від зникнення (репресій) (SDDM, URL).</p>
<p><i>100. To all the Honorary Consuls, we deeply appreciate your engagement in widening our reach and helping to deepen Seychelles ties to your countries of representative (SDDM, URL).</i></p>	<p>Звертаюся до всіх почесних консулів: ми глибоко вдячні вам за вашу участь у розширенні нашої присутності і допомозі поглибити зв'язки Сейшельських островів з вашими країнами-представниками (SDDM, URL).</p>

SUMMARY

Our master's thesis concerns investigation of etiquette formulas and cliché in the diplomatic discourse in the translation-related aspect.

In modern linguistics, etiquette formulas of politeness are studied both in social spheres of communication and outside the culture of communication: S. Bogdan, O. Malyuga, Ya. Radevych-Vynnytsky, M. Stelmakhovich, L. Sakharchuk, E. Chak, I. Shevchenko, etc. However, the issue of etiquette in general and, in particular, the problem of linguistic ethics and ethical forms of politeness continues to worry linguists.

A review of scientific literature on the test question, namely: etiquette formulas and cliché in the diplomatic discourse in the translation-related aspect (P. Brown, O. Dontcheva-Navratilova, F. King, G. Yule, G. Leech and others) makes it possible to argue that in modern linguistics and translation studies this problem is not given enough attention.

The **topicality** of the work is determined by the general focus of modern linguistic and translation studies research to identify the features of etiquette formulas and cliché in the diplomatic discourse in the translation-related aspect.

The **aim** of the research is to study the characteristics of etiquette formulas and cliché in the diplomatic discourse in the translation-related aspect.

The realization of the given purpose is expressed in special **objectives**:

- to determine the theoretical principles of study of etiquette formulas and cliché in linguistics and translation studies;
- to describe etiquette formulas and cliché as a translation problem;
- to study the features of diplomatic discourse and the specifics of its translation;
- to distinguish translation strategies for reproduction of etiquette formulas and cliché;
- to consider the typology and function of etiquette formulas and cliché in diplomatic discourse, namely: structural models of etiquette formulas and cliché

and their pragmatic functions in diplomatic discourse; semantic classification of etiquette formulas and cliché in the diplomatic discourse;

- to describe ways of equivalent rendering into the Ukrainian language the linguistic verbalizers of etiquette formulas and cliché in the translation of English diplomatic discourse;

- to analyze the use of transformations to preserve pragmatic functions of verbalizers of etiquette formulas and cliché in translation of the English diplomatic discourse.

The object of the research is the diplomatic discourse.

The subject of research is etiquette formulas and cliché in the diplomatic discourse in the translation-related aspect.

The data sources of the research are diplomatic documents: verbal and private notes, memoranda, protocols, government applications and other official documents, political letters, news reports and political telegrams, etc.

The methods of research are predetermined by the purpose, objectives and analyzed material:

- comparable method is the correlation of lexical, grammatical and lexical and grammatical structures in the original language and their Ukrainian equivalents in the texts of diplomatic discourse;

- contextually-interpretative, which is to clarify the specific meaning of words and phrases in the original text and in its translation;

- descriptive, by which the use of a certain type of transformation was justified;

- method of transformational analysis, which is in a study of different types of transformations, namely lexical, grammatical, lexical and grammatical.

The scientific novelty of the research is that it deals with a complex of linguistic representations of etiquette formulas and cliché in the diplomatic discourse and the ways of their rendering in Ukrainian translations. The study of

specific characteristics of text fragments of English diplomatic documents and their Ukrainian correspondences is carried out.

The practical value of the research is the collected and analyzed material can be used for lectures on translation studies, stylistics, theory of grammar. The proposed research is not only of thematic nature, its results can be useful for linguists and translators who want to improve their professional skills.

The logic of research predetermined the **structure** of master's project. The work consists of introduction, three chapters, conclusions to each chapter, general conclusions, bibliography, list of reference sources, list of data sources, annex, summary.